

בפרשתינו נצטוו עם ישראל על בניית המשכן, וכבר נחלקו רש"י ורמב"ן האם ציווי מלאכת המשכן נאמר לאחר מעשה העגל או שנאמר קודם מעשה העגל, ועיין בדברי הרמב"ן ריש פרשת השבוע. אך לכל הדעות, התורה כתבה את ענין המשכן סמוך למעמד הר סיני, להורות לנו כי עיקר תכלית מעמד הר סיני להשרות שכינה בעם ישראל, וכאשר קיבלו התורה מיד נעשו ראויים להשראת השכינה.

ומשכן, אזי אנו מקבלים הבנה חדשה בדברי חז"ל, המובאים בספר הקדוש "נפש החיים". על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" אמרו חז"ל, בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם! בתוכו של כל אחד ואחד.

חז"ל מלמדים אותנו כי מלבד המשמעות הפשוטה של הפסוק, שהשכינה תהיה במקום המקדש, יש כאן תוספת - שהשכינה תהיה בתוכו של כל אחד.

כאשר מצווה הקב"ה על הקמת המשכן, יכול האדם לדמות בנפשו, הנה סוף סוף אוכל לכפר על חטאי בצורה פשוטה וקלה. אין צורך בעבודה קשה במיוחד, באים למקדש, במיאים קרוב, ממלמלים את מה שצריך, אמנם עולה קצת כסף... אבל בכך זה נגמר. כך היה יכול להצטייר תפקידו של המקדש.

אולם באים חז"ל ואומרים לנו: דעו, כי עיקר תכלית ציווי המשכן שהאדם עצמו יהיה מקום להשראת השכינה.

לא רק את הקרבן ואת העלייה לרגל וכי"ב, הקב"ה דורש מעמנו. אמנם, אלו מצוות המזכורות ומקשרות את האדם אל בוראו. אך העיקר הוא הקרבת העצמיות של האדם, שהוא יצטרך למצוא מקום לשכינה לשכון בו, ולא די לו רק במעשים חיצוניים גרידא, אשר אינם דורשים ממנו את תמצית דמו.

כאשר נרצה לקיים את השראת השכינה גם בתקופה שביט המקדש חרב בעוה"ר, עלינו למצוא מקום בו נקריב את תמצית דמינו בשביל הקב"ה, כנון, ששם לא מיני מעשים חיצוניים בהם נוכל אולי להרגיע את המצפון, אך אנו בתוכנו לא הקרבנו כלום.

במיוחד בתקופות שכאלו נדרש מאתנו לא רק להקריב איהו קרבן על מזבח כל שהוא, ובכך נלקות את מצפונינו. נדרשים אנו להקריב את עצמיותנו בשביל הקב"ה. מול ניסיונות לכופף את ראשנו, נחזק אנו את דעותינו, או אז השכינה תשרה בתוכנו, בתוכו של כל אחד ואחד.

שנתיים ימים עברו, וכחולמים היינו. ועלינו להשלים עם המציאות המרה, בו רבינו עזבנו לאנחה, מעדיפים אנו לשקוע במצולות התורה, ולהסיר כל דאגה.

לדבר ברורות קשה מידי, ההתפייטות קלה היא יותר בעיניי. וההרגשה היחידה, לצאת מתהומות המושבה, כי חז"ל אמרו את דברם, שדבריהם הם זכרונם.

הרכיון שמוטל עלינו, הם דברי רבינו, אשר בהם החיים לא נעצרו, וממשיכים הם לחיות את ליבתו. ועל החי אין גזירה שישתכן מן הלב, כל עוד את החיים הוא מלבלב, ומלבלב.

הדברים בעצמם חיים וקיימים, לכל בן דעת פשוטים, לחזור עליהם לא צריכים, וכן היה רגיל הוא זיע"א לחזור ולהקדים את אלו הדברים.

רוק מי שמאזין והאזין לדבריו היטב, ומי שחש את פעימות ליבו האוהב, ממשיך להיות חלק מהבעירה פנימית שלא גועה, מהאש הגדולה שלא כבתה. והלב הטהור, על החום שואף לשמור.

האגדה הגדולה העומד בגלות, היא המלחמה בחיצוניות ובקריירות. החודרת לתוך חיינו, בנחישות ובערמומיות.

עלינו להרגיש את רוח החיים, שאת התורה היום מקבלים. זאת הזכיר לנו כל עת, שמעמד הר סיני מתרחש כעת.

לחיות בשטחיות לא נתן לנו, לחיות כמלומדה הרחיק מאיתנו. את האש הדליק והבעיר, ובליבות ההמונים אותה העביר.

את שאיפתו הגדולה נשלים, כלל ישראל ימשיכו לעולמים. את נפשם להקריב, מול הניסיונות להחריב. את הבעירה הגדולה, של אש ויזקת בתורה. בשמירת החומות, בין קודש לחול מבדילות, לעד, ולעולמי עולמים, בביאת גואל צדק ברחמים.

בברכת השבת שהיא מקור הברכה העורך

קו "רוממות!"
0722-588477 (972-722-588-477)
בוקר זה ניתן לתרום להוצאות הגיליון על ידי מערכת ממוחשבת, וכן על ידי צביע. כמו כן ניתן להשאיר הדעות הערות והצעות.
ניתן לתרום ב"קו רוממות" או בעמדות הממוחשבות של נדריים פלוס לפי החיפוש הבא: רוממות/גיליון שבועי לבני התורה
כל תרומה תתקבל בברכה
להצטרפות לקבלת הגיליון במייל או כל הערה אחרת בכתובת: b264464@gmail.com
חדש! מספר פקס! 077-4447954

גליון מוגדל לגודל יא"צ דרבינו זיע"א

רוממות

גליון 212 שנה ה' פרשת תרומה תש"פ

גליון שבועי לבני התורה

זכר צדיק לברכה

הרב אברהם ברנר

על הפרק

עוד שנה של יגון

ותוגה חלפה לה, מלאה צער על החסר ויותר מכך על המחסיר, שנה שכל יום שבה מעמיק החלל ומעצים החלול, קובע ההעדר ומקבע החדש והמחודש, עוד שנה של יתמות נוראה, של עירוב תחומים וטשטוש גבולות, אך גם עוד שנה של עמידה איתנה במסירות נפש של ממש, כנגד מרחיבי ומחריבי דרך ומטשטשי שוליים.

דווקא בהגיע עת השנה, נאלמת לה הלשון, מסרבת לבטא ולהתבטאות, היד והקולמוס רועדים אף הם יחדיו, תמהים הישנה מציאות שתוכל להמשיך ולו במשהו את גודל האבדה, האפשר שיכיל הגיליון רגשות ותחושות לבב, יהא ארוך ככל שיהיה, ולא נותר לנו אלא להשאיר את סכר פרצת הרגשות פתוח, ואולי שמא להאיר אלומת אור התקופה לצילו של רבינו זיע"א, להמשיך עוצם המעשה, להזכיר תוקף המחזות, לעורר ולהעלות נר הזיכרון, לתאר גודל ועוצם ההקמה, אף לטהר זכות ועילוי הנשמה.

היה זה לפני חמש שנים, רבבות רבבות התקבצו ובאו בזה אחר זה לכבודה של תורה, המונים התאספו ובאו מכל קצווי ארץ, מבקשים להיות חלק מאותו מאור גדול ונשגב, למען יוכלו לספר לדור אחרון כי אף הם היו שם. נהרות האדם זרמו ללא הרף, בלולים מעורבים ומתמזגים בנהרות של דמעות, דמעות של כאב על הסכנה הנוראה העומדת לפתחה של היהדות החרדית והכללית בארץ הקודש, דמעות של כאב על אותם שאף תומכים ומסייעים לה, ודמעות של תפילה ותחנונים על גזירת השמד שניחתה על יושיב האוהל. ומאידך, דמעות של גיל ושמחה אושר וחדווה, לראות ולחיות בטפניה של אותם נערים יקרים, בחורי החמד עדיני ואיתני הנפש, אצילי הדעת אשר ניתנה להם זכות הבחירה בידם והשכילו לבחור בחיים האמיתיים, לצעוד באמונת רבותינו צוק"ל ושלטי"א, בדרך החיים של אמונה צרופה סלולה וברורה שהתוו.

ועמדו האנשים הנשים והטף בהמוניהם, ילדי תשב"ר שלא טעמו טעם חטא, אווזים בחוזקה בידי אביהם ואימותיהם לבל ינתקום חלילה, מבקשים להדק את חוזה שרשרת חוסן הדורות, לבושים הכל בבגדי שבת וחג, וכלי הזמר מנועימים בזמירותיהם, והקול הולך וחזק, כשההמון מפזז ומכרכר בכל עוז, הרגשות מילאה את הלבבות, והמוני האדם נסחפים בלהט התקווה, הכל שמחים בשמחתה של תורה, מעוררים את ההמון להרימם טפח מעל לאותה קרקע שטחית, להגביהם משהו מאותה ארציות רדודה, להתגדל לרומם ולהתרומם.

לא, לא העלו שם את אש הפלדים, אך הבעירו שם את לפיד הדורות, לא היה זה מעמד הנסתר ספר תורה כי אם דווקא מעמד הוצאת ספר תורה, מעמד הוצאת הספרים הקדושים והיקרים מסורג ובריא, הוצאת התיבה והספרים לרחובה של עיר, להכיר להוקיר וללייקר גדולת מעשיהם כנזר הבריאה, עם הרצון העז והעצום להוצאת שאר הספרים והצלתם ממלכתות רשע, המבקשים את זוך נפשם וטוהר ליבם, ועמם הוצאת ההמון הטועה והתועה ממסגר הדעת ומכבלי המחשבה, עם כל שאר העומדים מן הצד, שספק מתבוננים ספק בוהים, להוציאם מהשאנונות והקריירות, להאיר עיניהם במציאות הברורה והמוחשית כל כך, אשר האירה שמי ארץ גם באותם שעות שכבר שקעה בהם חמה, ומעל לכל להאיר אותה מחשבת זדון מליבות רודפים, כביכול יוכל אי מי לעמוד כנגד התורה ולומדיה, כאילו יוכל איש אל מול ענקים שכאלו, הרחקתה והדחקתה אל מחוץ למחנה.

ובאותו המעמד, מלבד גודל המחאה אל מול שלטון הכפירה, מלבד השמעת קול הזעקה באוזני תינוקות שנשבו שלא השכילו להבין רום ערכה, ומלבד קידוש שמו יתברך, מלבד רגעי ההוד המרגשים בה עלו ועמדו בזה אחר זה, לסימני מסכת שנלמדה בששון ובשמחה, דווקא באותם רגעים שנראה היה שהם קשים, ומלבד מה שהוא שם ללעג וקלס את כל ניסיונות ההשתקה וההפחדה והצביעות המתמשכת, היה בו גם קורת רוח מרובה, שמחה וגאות לבב, רון ורוממות בזיכרון נצח לדורות, כי בתוך ים הבלבול ושואון גלי ההסתה הסוערים וממים בו, אל מול שצף גליו המאיימים לשטוף הכל לבלות והרסטיבי, עמדו בפרץ במסירות נפש של ממש רבבות בני התורה בני שבת לוי אשר נתאספו לפאר קריאה מהדהדת מ' לה' אלי, מתבוננים ורואים במו עיניהם כמה חביבים בניו של מקום, וכמה ראויים הם לכותרה של תורה.

כי למרות כל חילותיו של היצר, ועל אף רוב פועלם של עושי דברו, עלו כל ניסיונותיהם בתוהו וכלו כעשן מזימותיהם, עד כי חזו הכל במו עיניהם היאך ניצחו המעטים את הרבים וכיצד גברה הלה הרוח על החומר, והנאה מרובה שכנה לה בליבות ההמון חדרה, לראות כי יש שכן לגודל העמל, כי המים שחקו אבנים ונפקחו עיני ההמון, להבהיר בין טוב לרע, להבדיל בין הטמא ובין הטהור, להכיר בין קודש לחול ובין אור לחושך, לזהות מי הוא אוהב ומי הוא אויב הבא במחירת ומשלים להורג.

ובמעמד גדול ונשגב זה היתה גם אמירה ברורה וחדה אל מול כל אותם המתעסקים בפחים ובפכים קטנים, אותם שאין להם היכולת להתבונן, שאינם מסוגלים להעמיק ולו במעט, כי טפחה בו האמת בפניהם של כל אותם מחרפים ומגדפים, להאיר הטעם והסיבה לכל פעולותיהם, ששנאת עמי הארץ לתלמידי חכמים בוערת בהם וזועקת מגרונם תדיר, אף שלחה אלומת אור כואבת אל מול אותם שהקנאה היא לחם חוקם, אותם עזי פנים שונאי אמת, ששקשה להם להודות בטעותם, ואפילו לא העזו להסמיק למולה.

צאו והתבוננו, וכי יזכור אי מי את אותם מחללי שמו יתברך בהבל שבפיהם, וכי יזכיר אי מי את כל אותם זדים לצים המחליפים אמונתם תדיר לפי 'תחנות' חיים, וכי ידע אי מי לדורות את כל אותם שעמדו ושחקו בשעה גורלית זו? ולעומתם יחקקו בליבות ההמון, יחרטו על לוחות לבב ויעמדו על מפתני ימים רבים, לאות ולמופת לצעירי הצאן, אותם שבעו רוחם הגידו להמון אמת מה היא, 'ישרי דרך שחכריו נאמנות לה' ולתורתו, כך גם נאמנות להוראות מוסרי ומחזיקי התורה שבכל דור דור.

יזכר אותו היום לדורות, כיום נצחון הרוח על החומר, כיום מכונן אשר הכריז בו עולם התורה בקול צלול וברור קבל עם ועדה, כי דבר לא יוכל לשבור את עוז רוחו, כיום של קורת רוח לרבינו זיע"א בראותו צדקת דרך, בהביטו ובהכירו רבבות מבני עם, וכיום שאפילו מלאך עד ענה בו כור כרוחו אמן.

'ועשית שנים כרובים זהב מקשה תעשה אותם משני קצות הכפות' - דמויות מלאכים אשר פניהם פני נער היו אלו הכרובים, שלא כאותם הכרובים ששם הקב"ה מקדם לגן עדן לשמור את הגן, בהם התבאר שהיו מלאכי חבלה. ומה האמת החילוק ביניהם, אם שניהם נקראו כרובים, מדוע היו אלו מלאכי עליון משרתי היכל, והללו להבדיל מלאכי חבלה?

ללמד, כי כל נער באשר הוא יכול לגדול לצמח לעלות ולהתעלות ולעשות שליחותו בעולמו כמלאך עליון, ולהבדיל חלילה להפסיד עצמו ולגדול כמלאך חבלה, ואין הדבר תלוי אלא במקום בו הוא שוהה, כי אם מצוי הוא על ארון ברית ה', אוזו ונאחו תדיר בלוחות הברית ובספר התורה שבתוכו, אם כל ישותו ומהותו בתוכו קודש הקדשים, ספון וטמון באוהלה של תורה, אי מבוטח הוא כי יוכל לצמוח כמלאך עליון, אך אם מבקש הוא לשהות בחוצות, מבקש הוא לצאת מגן עדן, אי גם אם סבור הוא כי שומר הוא על הגן, גם אם בטוח הוא שמעשיו קודש ויציאתו לתועלת, כל אימת שיצא אל החוץ והתרחק, כל זמן שמסרב הוא להתבטח במבנים מניחושה של תורה, אזי קצרה לה הדרך שימצא עצמו כאותם כרובים, שלא היו אלא מלאכי חבלה.

ואמנם סמל ואות היה בדמות אותם הכרובים שניצבו מעל הלוחות, שביטאו יותר מכל כי אין מציאות לצמח אלא דווקא מתוך התורה וסמון אליה, ואף שהיו הכרובים פרשי כנפים למעלה, כשואפים ומבקשים לנזקק אל על להעפיל ולהתרומם, אך עם כל זאת נעשו מבקשה זהב אחת עם הכפות, בחיבור שאינו ניתן לניתוק. להודיע לכל כי אין מועיל ליצור כרובים ולחברם אחר כן למכסה הארון, אין מציאות קיום כלל לכרוב שנוצר מחוץ למקום הארון, ולא תתכן אפשרות של כרוב המתקיים מחוץ לקודש הקדשים, כי אם בעצם מהותם ויציירתם חובה שיהיו חביבים אחת וחת כלתי נפרד מכיסוי הארון.

וכן דרכו של הנער אשר יסמל, אותו שמבקש לישב בקודש הקדשים, לדעת ולהשכיל כי אינו כיסוי או 'מכסה' בעלמא, אלא כל מהותו וישותו וכל עיצוב אישיותו באים הם מאותה הכרה כי הוא ארון ברית ה' מישקה אחת הם של זהב טהור. וחובה עליו ללמוד להבין ולהפנים, כי בכל מצב ולכל מקום בו יגיע, ישנו תנאי קודם למעשה, שיהיו הכרובים סוככים בכנפיהם על הכפות, כי כל מהותו והוויית חייו היא בבחינת 'אל הכפות היו פני הכרובים', ורק מכח אחת חיבור של קיימא, יש לו הקיום והיכולת להישאר בתוככי משכן העדות.

יהיו הדברים לעילוי נשמת רבינו זיע"א, ימליץ אך טוב בעדנו, יעתיר בתחן לפלס יושר נתיבותינו, ולחיוזק תמימי דרך ההולכים בתורת השם.

להלן פנינים ועובדות לחיזוק התורה והיראה, המוסר והדעת, מתוך דברי הכורז על רבינו מרן ראש הישיבה זצוקלה"ה, מפי תלמידו הגר"א אפרים לנדו שליט"א

הרגשים של תורה

ברצוני לציין כי למרן ראש הישיבה זצוקל"ה היה קשר מיוחד לתלמידים בני חו"ל. באותם ימים הבחורים מאמריקא נסעו הביתה פעם בשנה, ואלו שלא היו יכולים להרשות לעצמם, פעם בשנתיים. לשמחות משפחתיות לא נסעו בכלל. אני הייתי מאירופה, אז נסעתי פעמיים בשנה לימים טובים, כי היה יותר זול. אבל הייתי מנותק מההורים שלי, ומאד התגעגעתי. לא דברתי איתם על ההורים שלי, הטלפון לחו"ל היה מאד יקר, רק כתבנו מכתבים שהגיעו שבועיים ויותר אחרי שנכתבו, וה"חדשות" כבר היו ישנות ולא רלוונטיות. רק ערב שבת שמברכים יכולתי לדבר אתם למשך דקות ספורות מטלפון אחד שהיה באחת הידרות שהישיבה שכרה ברח' כהנוב. רבי שמואל היה ממש אבא והרעבצין רחל ע"ה אמה לכל התלמידים, אבל במיוחד לבני חו"ל. אותנו היה מזמין לסעודות השבת שלו, והיינו יכולים לדבר אתו על כל מה שרצינו. אלה שנשארו לי"ט, היה מזמין לי"ט ולסדר הפסח.

פעם אחת בתחילת זמן חורף, כאשר הגיעו כמה בחורים מאמריקא, ביקש ממני לדאוג להם לכל מחסורם. והוסיף לי שבני אר"י לא תמיד מסבירים פנים כראוי לבני חו"ל ואינם מקבלים אותם בסבר פנים יפות לתוך החברה שלהם, ועל כן מבקש ממני לעשות זאת בהטעימו "הרי אתה בעצמך עברת את זה", ומאד התפעלתי על הרגישות שלו לצרכים של בחורים צעירים, ואיך הוא ירד לנפשם של בחורים בני חו"ל שבסה"כ היה להם "מנטליות" אחרת ממה שהורגל הוא עצמו. אבל כמובן שמי שכל חייו הוא תורה, גם ההרגשים אינם מצטמצמים לאופי של מדינה כזו או אחרת, אלא ההרגשים נעשים הרגשים של תורה!

ארץ צבי הרה וילדה

הגמ" במר"ק (דף כהב), מספרת, כי נח נפשיה דר' זירא פתח עליה ההוא ספדנא ארץ שנוער הרה וילדה, ארץ צבי גידלה שעשועיה. ר' זירא נולד בבבל אבל עלה בצעירותו לאר"י שנקראת ארץ צבי ושם הוא גדל. ומבאר המהרש"א במגילה (דף ו"א), שבהספד הדגישו את המעלה של מי שנולד באר"י, ואם לא נולד לפחות שגדל שם. על רבי שמואל יכולים אנו לומר, ארץ צבי הרה וילדה.

תמיד התפאר מאד בזה שנולד וחי כל ימיו באר"י. הוא הצטער על כך שלא היה יכול להשתתף בחתונות שהתקיימה בלונדון. הוא אמר לי שאם היה יוצא פעם אחת, לאיזה צורך שהוא, כבר היה מגיע לסדר קידושין אצלי, אבל היות שמשמים זיכרוהו שלא היה צריך לצאת אף פעם, לא רצה להתחיל עם זה. מיד כשחזרתי לאחר החתונה שלי, הוא הראה לי אותות חיבה מתוך שמחה גדולה ואמר לי שהוא רוצה לברך שהחינו על חבר טוב שכבר לא ראהו שלוש יום, אבל מה לעשות שאבא שלו מרן הגרש"ז זצוקל"ה סובר שבוה"ז אין לברך ברכה זו, על מנת שלא לבא לידי מריבה, שעל פלוני מברכים ועל פלוני לא.

פעם אחת אמר למו"ח שבא לבקר אותו ביו"ט שני של בני חו"ל, וכיון שראהו עם בגדי יו"ט שאל אותו האם הוא יו"ט עבורו, ומשענהו "בודאי, הרי אני גר בחו"ל", השיבו מיניה וביה "עם איז נישט קיין חשיבות אונד מען מיז נישט שטולץ זיין אז מי האט א חוץ לארצ'דיקער פאספורט". [אין בזה שום חשיבות לגור בחו"ל ולא צריכים להתפאר בפספורט זר].

אני רוצה לספר לכם דבר שלא ראיתי בשום הספד, וכנראה שהוא לא ידוע, אבל אני יודע את זה ממקור ראשון מידיד שלי שהיה שם, וסיפר לי את זה עוד כשהייתי בישיבה. בשנת תשמ"א היתה הכנסיה הגדולה של אגו"ה העולמית האחרונה באר"י. מרן הגאון רבי יעקב קמניצקי זצוקל"ה הגיע אז לאר"י. הוא נפגש אז כמה פעמים עם רבי שלמה זלמן בביתו. [רבי שמואל בעצמו סיפר לי זאת, וגם אמר לי כמה דברים ששמע מרבי יעקב בהזדמנויות הללו]. אבל חוץ ממה שרבי יעקב הגיע עבור עניני אגו"ה, היתה לו עוד סיבה. הוא ומרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצוקל"ה כבר היו זקנים מופלגים, ומרן הגאון רבי שניאור קוטלר זצ"ל כבר היה חולה. והם דאגו מאד לעולם התורה באר"י. זה היה ממש בתקופה שרבי שמואל החליט לעזוב את קול תורה, ועוד לא פתח את ישיבת מעלות התורה. רבי יעקב הציע להגרש"ז שרבי שמואל יבא וישמש כראש ישיבת תורה ודעת. תראו איזה הערכה היתה לרבי משה ורבי יעקב לרבי שמואל הצעיר. הם ידעו שיש בן להגרש"ז, ואחוז שהוא ראוי להנהיג עולם התורה באמריקא. ומרן הגרש"ז השיב לרבי יעקב, מיין שמואל לאז איך נישט פאר'ן קיין חו"ל, ער איז א עולה תמימה...

זכות אבות

אני כשנלעצמי חייב הכל לזכות אבות. אני הייתי הצעיר שבבבורה, וזה היה חידוש אצל הבחורים האחרים כשנתקבלתי, כי אב קבל באופן עקרוני את הבחורים שכבר היו ג' שנים בישיבה גדולה והגיעו לקיבוץ. אני הייתי בסה"כ שנה וחצי בישיבה גדולה באר"י לפני כן, אבל הוא קבל אותי. שנים רבות אח"כ שמעתי מגיסו הגאון רבי יהודה טרגר זצ"ל ראש הישיבה באנטווערפן, שרבי שמואל אמר לו שהסיבה שהוא קבל אותי בגלל שהיה חשוב לו שנין ונכד של ה"יד יהודה" יצמח לתורה... ומה היה כח התורה וההוראה של ה"יד יהודה, הוא ידע מאביו הגרש"ז וממרן הגאון מטשעבין זצוקל"ה שהיה גר בשערי חסד. הוא גם הספיק לדבר עם זקני חסידי רויז'ן, שידעו על ה"יד יהודה" מצעירותם, ותמיד דאג לספר לי על מה שמעו מהם עליו.

בכלל, בצעירותו היה רבי שמואל מדבר הרבה עם זקנים כדי לשמוע מהם על הגדולים של הדור שעבר, ובפרט אחרי המלחמה כשאודים מוצלים מאש הגיעו מאירופה היתה של הזדמנות לשמוע מהם על אירופה של לפני המלחמה. הוא סיפר לי שכשיביה נפגש עם הגאון הגדול רבי חיים קרייסוויטש זצ"ל כמו בחתונות וכד', תמיד היה מחשבבים ביחד את הייחוס של המשפחות. מאיזה עיירה באו, מי היו רבותיהם וכדומה. אמת הדבר שהיה מטבעו סקור, כך הוא בעצמו אמר לי, אבל הוא ניצל את כל הידיעות שלו כדי להלהיב את עצמו ואת התלמידים לתורה ועבודת ה'.

צורת הלימוד

הפשטות היה תמיד נר לרגליו. הוא אמר לי פעם שהוא יכול לחבר חיבור מברכות עד סוף נדה, ולהוכיח בכל המחלוקות שיש בין תוס' לרש"י, שהפשט הפשוט הוא כמו רש"י. תוס' תמיד בא עם סוגיא אחרת להקשות על רש"י, או איזה קושיא מסוף הסוגיא. כמה מסר נפשו בכדי להתאים את הראשונים לפשט הגמרא. עוד פעם עיין בראשון ועוד פעם, עוד ועוד תוספות קטנה, בכדי שהגמרא תצא חלק לפי אותו ראשון, ושדברי אותו ראשון יובנו יותר טוב. בארמז זה היה כל שיעוריו. איך הבין אותו ראשון את הגמרא.

רוממות המעשים

פנינים ועובדות

מה הפריע לו שהוא אמר מה שאמר נגד פשטות הגמ'. ואיך שיטתו בהשוואה לשאר ראשונים, מזה הוא בנה בנין שלם, והראה עפ"י דבריו איך גדולי אחרונים לא עמדו על כך, ושקושייתם ממילא מתיישבת. [כמעט לא היה אומר ישוב עם איזה חריפות, או תירוץ מקומי, רק כשהיה מוכרח ממש. אבל לא על זה בנה השיעור, הוא לא ראה בכך תועלת להראות את הכשרון שלו. בסך הכל הוא רצה לבנות תלמידים וללמדם ליישר את השכל ואיך לגשת להבין פשט הסוגיא דרך ההסתכלות של הראשונים. וידוע מהגר"א שזה עיקר הת"ת שלנו.] אבל כל פעם היה חוזר לזרש לגמ'.

הפשטות שלו בגמ' ובראשונים גם גרמה לנו פעמים לא מעטות כאב ראש כפשוטו. הרבה פעמים לא יכולתי להתפלל מנחה לאחר השיעור, מרוב כאב ראש מחמת עומק המושג וקוצר המשיג. דבריו אף פעם לא היו שטחיים, גם הפשטות היה הכל מחושבן בסברא, וסברותיו היו עמוקות. זה היה חלק מעמל התורה שלו, גם הפשטות צריך הבנה עמוקה. יש מכתב של החזו"א, בו הוא כותב שדברי תורה אין נקנים בקריאה שטחית.

עמל העיון

אני זוכר שכשהתחילו לרכוש ספרים עבור אוצ"ה של הישיבה, ואני הייתי אז הממונה, והבחורים רצו לרכוש ספר של אחד מגדולי ראשי הישיבות שנפטר זמן מועט לפני זה ושמועותיו היו מתבדרין בין כל הבני תורה, ובתקופה ההיא התחילו להדפיס שיעוריו. ולפליאת כולם רבי שמואל התנגד לכך. והוא עצמו היה בדידות עם אותו ראש הישיבה, כך הוא סיפר לי, שהיו נפגשים מידי שנה בשנה בנתניה בגלי צאנז' בימי בין הזמנים והיו מדברים הרבה בלימוד, ואיזה אהבת תורה היה לו, כך הוא התבטא עליו. לכן החלטתי לשאול אותו על כך, וביאר לי שבאמת יש לו נקפות מצפון על זה, אבל הוא חושש שזה יביא לידי חסרון בעמל התורה, כי הוא כותב הכל מוכן בשפה ברורה ונעימה. לאמיתו של דבר לא הבנתי דבריו אז. במשך השנים הבנתי יותר. היום שכל הרמ"ם מכינים את שיעוריהם מתוך הספר הזה, אני כבר מבין הכל, אבל כנראה שהדור צריך לכך. בהזדמנות אחת הוא גם אמר לי שהחזון איש היה לו ענין בזה שספרו לא יאז כ"כ ברור, שיצטרך לעמול בכדי להבין.

מתוך הדברים אני נזכר בהיבט מיוחד שהיה לו, שהיה פתוח לשינויים שנתהוו עם הזמן. בזמן הראשון למדו ארבעים רבנים. והוא אמר שיעור כמעט בכל יום, לפעמים למשך כמה שעות. במחזור השני כבר למדו רק 25 דף. והשיעורים לא היו יותר משעתיים. כששאלו אותו ע"ז אמר שהיה ירידה נוראה בין הבחורים של המחזור הראשון לבין רוב הבחורים שנכנסו אחר"כ.

נראה לי שמתן צורת הלימוד הזו נולד אצלו הזיקה לתורת הגר"א. הגר"א חזר תמיד לפשטות הסוגיא. אצל הגר"א, דברי חז"ל כלשונם, לא היה למעלה מזה. רבי שמואל היה מומחה מעין כמוהו בהבנת הגר"א, והיה מוצא בדברי הגר"א דברים שאחרים לא ראו. אחיו הגאון הגדול רבי אברהם דוב שליט"א בהספדו קרא לזה "גילוי אליהו".

יש כל כך הרבה ראשי ישיבות שיכולים להגיד שיעור שלם על איזה נושא, וכל קשר בין הסוגיא לבין השיעור הוא מקרי לחלוטין. הוא לא אהב את זה. הוא אפילו עזב את אחת הישיבות, בה הוא כיהן כראש הקיבוץ, בגלל שהוא היה מאד לא מרוצה מהשיעור כללי של הראש ישיבה, והוא אחז שזה ממש מעקם את הראש של הבחורים. אמנם הוא אמר לי שהוא נפרד ממנו בשלום, ובשנים אח"כ עמד לימין אותו ראש ישיבה בדן תורה מפני שאחז שנעשה לו עוולה, אבל חילוקי דעות היו גם היו. רבי שמואל לא היה מעוניין להראות לאחרים איזה שיעור יפה וחרף, תמיד חיפש לבנות תלמידים, להעמידם בקרן אורה, ללמדם הדרך הישר בלימוד. זה היה כל החיים שלו, הרי לא היו לו ילדים. כבר כאברך צעיר היו עולים אליו לדבר אתו בלימוד. הוא עצמו כבחור הלך בהזדמנויות לדבר עם מרן הרב מבריסק זצוקל"ה, וגם נסע כמה פעמים לדבר עם מרן החזו"א זצוקל"ה, זה עלה הרבה כסף אז והנסיעה ארכה זמן רב. הוא הזכיר בפנינו חידוש אחד, פשט בתוס' רי"ד קשה בענין מעביר ד"א ברה"ר, שזכה להציע בפני החזו"א, והחזו"א שיבחו מאד.

שקיעות

הלימוד שלו היה מפליא מאד. בהתמדה עצומה למד מצעירותו. ולמד תמיד מבלי להסיח דעת למה שמסביבו. כמה פעמים הייתי צריך אותו בדחיפות, והוא ישב על הספסל האחורי בבית המדרש והתקרבתי אליו כדי שיראה אותי, אבל הוא לא ראה. הוא היה אדם אחרי כ"ח מהר מתוך בלימוד, וכשחשב בלימוד, הוא נהיה כאש בוערת. אני זוכר שממש בראשית כניסתי לישיבה, היתה לי קושיא שבישיבה הקודמת לא היה לי עם מי לדבר על זה, כי זה לא היה מה"שיבשער מסכתות. ושאלתי אותו, הוא ישב והתחיל לנגן אייאייא אייאייא כו', ופניו נהיו אדומים ובווערים מרוב התאמצות המחשבה, ולאחר זמן ממושך כאשר אני עומד לידו וכבר נתייאשתי, הוא אמר לי תירוץ נפלא בפשטותו על הקושיא. כבר אז היה אפשר לדבר אתו כל הש"ס. אמנם היו דברים שלא נתבררו לו כראוי, הוא לא עשה מזה סוד, ואמר לי פעם על איזה סוגיא במס' שבת שניסה כמה פעמים לברר ולא הצליח. אבל הוא ידע את הכל ומשנתו היתה סדורה. והוא גם זכר את הכל.

משוש חייו

הישיבה היתה משוש חייו. והיה מאד מסור לכל צרכי הישיבה. אני זוכר ביאריצ'יט הראשון של הרבנית, עשו כינוס של כל התלמידים וסעודת יא"צ באולם תמיר, והזמינו את הגאון רבי חיים קרייסוויטש זצ"ל לדבר. והוא אמר שרבי שמואל הוא כמו החתם סופר... שכל חייו בילה בישיבה ואמר שיעורים. כל הסדרים רבי שמואל היה בישיבה. פרט לסדר לילה. וגם אז היה מגיע מידי פעם לפעם בכדי לוודא שלומדים בהתמדה, וכדי לענות על השאלות שנתעוררו בסדר לילה כשחזרו על השיעור. הוא היה ה"ר"ם המשגיח, הבעל הלכה, הבעל השקפה. כל דבר הוא ידע, היתה לו שלמות נדירה בכל שטחי התורה.

שמעתי מפי הגאון הגדול רבי שמואל ברוך הכהן דויטש שליט"א, שהוא עצמו ידוע כידען עצום, שעוד לא קרה לו שהזכיר איזה אחרון לרבי שמואל, בין ספר על הש"ס או בהלכה או תשובות, שלא היה ידוע לו מכבר. אין שום ספק שהי"ש המופלגת שלו עמדה לו לכך. וזו גמ' מפורשת במס' שבת שהי"ש הוא השער לאוצר של תורה, והוא המקיימה, כמו שמבאר הנפש החיים.

אמת

יש לציין מעשה אחד שאירע ממש בראשית הישיבה, למדו אז מסכת יבמות, והגיע אז הגאון רבי חיים קרייסוויטש באמצע השיעור לבית המדרש, והיה ניכר שהוא רוצה לדבר

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה"

רבים הקשו מהו הלשון "ויקחו" שאומרת התורה גבי תרומת המשכן, הרי תרומה נותנים ולא לוקחים, ולכאורה היה צריך לכתוב לשון 'יתנו לי תרומה'.

וביאר רבינו הגדול מרן הרב שך זצ"ל: הנה אמרו בגמרא

(סוכה מט) 'ואמר רבי אלעזר כל העושה צדקה ומשפט כאילו מיילא כל העולם כולו חסד שנאמר אהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ, שמתאמר כל הבא לקפץ קופץ תלמוד לומר מה יקר חסדך ומשפטך וכתב רש"י שכל הבא לקפץ ולעשות צדקה וחסד קופץ, ומספיקין וממציאין לו אנשים מהוגנים לכן, צריך לתת לב ולטרוח ולרדוף אחריה.

מבואר שבשביל לעשות צדקה וחסד עם כספו, צריך לזכות שיתנו לו מן השמים זכות לתת למי שראוי, תעמול ותעשה ואז יתנו לך. שאדם לא יחשוב שכיון שיש לו כסף והוא רוצה לעשות צדקה וחסד, אז הוא כבר יעשה בכספו כרצונו, אלא צריך לדעת שצריך זכויות לעשות צדקה וחסד עם כספו.

ועל פי יסוד זה יתבאר מהו שכתבה התורה לשון "ויקחו" בתרומת המשכן, שזהו מלשון קנין ולקחיה, שאומרת התורה התרומה שאתה נותן, עליך לקנות ולקחת אותה, לקבל זכות שיתנו לך אפשרות לתת, אתה לא יכול לתת איך שאתה רוצה, אתה צריך לזכות, וכדי לזכות צריך לעשות ולטרוח, ואז תקנה את הזכות לתת, ותוכל לתת.

זכויות לתת

סיפר מו"ר ראש הישיבה הגאון הגדול רבי דב צבי קרלנשטיין זצוק"ל: פעם מרן הרב זצ"ל **מפונבויז'** הגיע להיפגש עם איזה תורם, והוא נתן לו כמה רובלים, ואח"כ הוא תרם לגימנסיה של פונבויז' סכומים גדולים מאוד. הרב הגיע למרן **בעל "הפחץ חיים"** זיע"א ואמר, רבי'ה, אני בשביל תורה כל כך הרבה טורח ונותנים לי עשר רובל וזהו, הגימנסיה פה קבלה כל כך הרבה כסף... למי מגיע, לי או לגימנסיה... אז מדוע הרבש"ע לא נותן לי, ונותן לגימנסיה? השיב לו ה"פחץ חיים": יושע יושע, [כן היה ה"פחץ חיים" מכנה את הרב זצ"ל], אתה בטח צודק, ודאי שיש לך את הזכות לקבל את החצי מליון רובל ולא הגימנסיה, אבל תמצא לי את האדם שיש לו את הזכויות לתת לך חצי מליון רובל! לעשר רובל יש לו זכויות, אבל לא לחצי מליון... וסיים מו"ר ראש הישיבה זצוק"ל ואמר: הרי זה כ"כ אמיתי...

זכות מחיים או לאחר מיתה...

עשיר גדול וקשיש, הגיע לארץ ישראל וביקש להיפגש עם הגה"צ **רבי חיים זייע"ק זצ"ל**, וכשהגיע אליו הסביר לו מה רצונו, וכך אמר: לצערי הגדול, ה' נתן לי כסף בשפע, צברתי במשך ימי חיי חמישים מליון דולר, אבל לילדים לא זכיתי, אין לי מי שיירש אותי לאחר אירוקי ימי ושנותיי, וברצוני לכתוב צוואה, ולהוריש את כל הוני למוסדות של תורה, ליישובות, לתלמודי תורה, כל מוסד שלומדים בו תורה טוב בעיני. ומכיון שאיני בקי ביישובות בארץ ישראל, ואיני יודע כל ישיבה וישיבה מה הם צרכיה, ברצוני לכתוב סעיף בצוואה שהרב יהיה הקובע כמה לתת לכל ישיבה וכולל אברכים, והרב יכול לקחת לכולל שברשותו עוד מליון או שני מליון דולר זה יהיה לשיפוטך.

אמר לו הרב זייע"ק: שאחר בקשת המחילת הוא רוצה לשאול אותו מדוע רק לאחר מאה ועשרים? למה לא היום, בוא ונקרא כאן ועכשיו לכל מנהלי הישיבות בארץ הקודש, ונחלק את כספך תיכף ומיד, השאר לעצמך שנים או שלשה מליון דולר, ככל שיירדש לך לכלכל את שיבתך עד מאה ועשרים, מדוע לא להנות תיכף ומיד את מוסדות התורה הנאגפים בעוניים.

לשמע דבריו הזדקף העשיר וענה בכעס, רבי, בשום אופן לא! לאחר מאה ועשרים אני מוכן לחלק את כל רכושי עד הפרוטה האחרונה, אז כבר לא אצטרך את כספי... אבל כל עוד שאני חי, אפילו פרוטה אחת שלי לא תלך לצדקה!

הרב זייע"ק לא ויתר, ועלה בדעתו רעיון שאולי מניע הכבוד יפעל על נפשו של המיליונר הקשיש, וכך אמר לו: אתה יודע? מנהלי הישיבות יערכו לכבודך מסיבה מפוארת, אתה תשב במזרח ולידך ישוב כל גדולי ראשי הישיבות, יהיה לך כבוד מלכים...

אבל שום דבר לא עזר, לא הסברים, ולא שכנועים, הקשיש עמד על שלו, 'כל עוד שאני חי' פרוטה לא ילך לצדקה, לאחר מותי כל רכושי הרב ילך למוסדות תורה! הוא נטל מהרב זייע"ק את מספר הדרכון שלו, והודיעו כי מיד בשבוע לביתו יזמין אליו את עורכי דינו כדי לרשום את צוואתו שתוריש את כל רכושו ללומדי התורה, ושהרב יהיה זה שיחליט כמה לתת לכל מוסד ומוסד.

לאחר חמש שנים, קיבל הרב זייע"ק קריאה לבוא לקונסוליה האמריקאית בירושלים, וכשהגיע חיכה לו שם הקונסול בעצמו, ושאל, האם הרב מכיר אדם בשם רוברט גולדבלום מניו יורק? וכשענה בחיוב, אמר לו הקונסול, מר גולדבלום נפטר לפני כמה ימים, הוא השאיר צוואה שבה מוזכר שמך, שעת קיום הצוואה הגיעה, ומכיוון שאתה אחראי לחלוקת הרכוש העצום של מר גולדבלום, קראתי לך שתהיה כאן, שאוכל לקיים את רצונו של מר גולדבלום ולחלק את רכושו הרב, תשב ותיכף אני אכניס את האנשים, מה מאוד השתומם ונחרד הרב זייע"ק כשנכנסו לחדר בזה אחר זה, כתריסר כמרים "גלחים" עטויי סמלי טומאה, הקונסול הורה להם לתפוס את מקומם ליד השולחן...

אז ככה - מסביר הקונסול, הנה הצוואה של מיסטר רוברט גולדבלום, הוא מוריש את כל רכושו למוסדות שבהם לומדים את ה"בייבל" (תנ"ך). כידוע, בכנסיות שכמרים אלו מייצגים, לומדים בכל יום או לכל הפחות פעם אחת בשבוע, את ספר ה"בייבל" וכיון

הרב
שלמה
ליב לך

רוממות הצדקה

פרשת תרומה

שמיסטר גולדבלום ציווה לחלק את רכושו למוסדות שלומדים את ה"בייבל" מגיע לכנסיות להתחלק בכסף...

"תורה" - שיטע הרב זייע"ק את דברי הקונסול, וצעק במחאה - מיסטר גולדבלום דיבר איתי על לימוד תורה ולא על "בייבל", הוא היה יהודי ולא נוצרי, ובדוא"ל לא חלם להוריש את רכושו לנוצרים אלא ליהודים לומדי תורה, יש כאן טעות מצערת.

שום טעות - הבהיר הקונסול, אילו רצה ידיך להוריש את רכושו ליהודים בלבד, הוא היה כותב זאת בצוואתו, ולא מפקיד את כתיבתה וביצועה בידיהם של עורכי דינו הותיקים, שהם כולם נוצרים.

וכיון שכתוב כאן שמיסטר גולדבלום מבקש לחלק בזאת את רכושו בין לומדי ה"בייבל", ואינו סומך אלא רק על הרב חיים זייע"ק מירושלים, זימנתי אותך ללשכתי כדי שתעיד לאיזה כומר ישנה כנסיה עם מספר חברים יותר גדול, למשל כומר זה מייצג רק 179 חברים, לעומתו חברו מייצג 1200 חברים, יש הבדל קטן...

כשראה הרב זייע"ק מה הולך לקרות הוא הלך להתמוטט... הוא בקושי הצליח להוציא מפיו כמה קריאות שבר, והקונסול הציע לו "באדיבות" מונית שתסיע אותו הביתה, וויתר לו ברוב חסדו על הזכות להכריע לאיזו כנסיה לחלק את כספו השדוד של מיסטר גולדבלום האומלל...

כשהגיע הרב זייע"ק לביתו, התיפח בבכי ואמר לבן ביתו: אתה מבין מה קרה כאן? - כמה התחננתי לפני אותו גולדבלום שיתרום את כספו תיכף ומיד בחיי, למה לחכות עד אחרי החיים? - כאשר אתה כבר לא נמצא כאן, כדי לראות כיצד תלמידי חכמים נהנים מכספך ומברכים אותך ברכות חמות מעומק ליבם, אילו זכה, היה שומע בקולי ומונע את הגזל הזה שלא יתרחש. אבל, הוא התעקש וביהירות ואטימות חזר ואמר - "כל עוד אני בחיים לא אתן אף פרוטה לתורה" - אמר לו הקב"ה: רק בחייך לא תיתן? גם אחרי מותך לא! כספך ילך לאשפתות, לזבל ממש, עשירות של 50 מליון דולר ירדה לטמיון, לתקצב כמרים וכנסיות טמאות, שיקוצים וגילולים.

לא היתה לו זכיה לתת לתורה! צריך זכות לתרום ליהודים לומדי תורה, צריך זכות לתת צדקה אמיתית.

עיקר התרומה היא תרומת הלב

מרן הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל ביאר פסוק זה על פי מעשה שהיה: כאשר שימש **מרן הגאון רבי חיים מבריסק זיע"א** ראש ישיבה ביישוב וולאז'ין, יצא פעם למינסק להצלת הישיבה שנקלעה למצוקה כספית קשה, והיתה שקועה בחובות גדולים.

בעיר מינסק פעלו שני גבאי צדקה של הישיבה, מופלגים בתורה ויראה ונדיבי לב, הרב ברוך זלדוביץ והרב דוב בער פינס.

הגיע רבי חיים לביתו של הרב זלדוביץ וסיפר לו על מטרות בואו, הסכום הדרוש למען הצלת הישיבה היה גדול מאוד, והרב זלדוביץ הבטיח להשתדל כמיטב יכולתו, במהלך שהותו ב"מינסק" התאכסן הגאון רבי חיים בבית מארחו והיה שקוע בתלמודו, לאחרי כמה ימים התעניין רבי חיים אצל הרב זלדוביץ האם כבר עלה בידו לאסוף את הכסף עבור הישיבה.

והשיבו: שבעזרת השם יש לו כבר מחצית מהסכום הדרוש, שמח הגאון רבי חיים זצ"ל וחזר לתלמודו, כשעבר חודש ימים מבואו של רבי חיים למינסק הוא שב והתעניין אם כבר אספו את שאר הכסף, והשיב הרב זלדוביץ בשמחה כי יש בידו את כל הכסף הדרוש למען הישיבה.

הודה רבי חיים לנדיב הודאה גדולה, וחזר לוואלז'ין, ומיהר לפרוע את החובות של הישיבה.

לא חלפו אלא ימים מועטים ואל הגאון אב בית הדין וראש הישיבה של וולאז'ין באו שני הגבאים הנאמנים של הישיבה מהעיר "מינסק" לדין תורה.

התובע היה הרב פינס וטענתו עמו: בכל העסקים הוא שותף עם הרב זלדוביץ שווה בשווה, עכשיו שהקרה ה' לפני שותפו עסק טוב ומוצלח שכזה - הצלת ישיבת וולאז'ין, וכיון שהרב זלדוביץ נתן את כל הכסף מכיסו הפרטי, הרי הוא בא ותובע ממנו כשותף את מחצית העסק, והוא כמובן יתן את חלקו מחצית הסכום...

משנודע להגאון רבי חיים זצ"ל כי את מלוא הסכום נתן הרב זלדוביץ מכיסו, פנה אליו בתמיחה: מדוע אפוא החזקת אותי בביתך למעלה מחודש ימים, הרי יכולת להביא לי את כל הכסף מיד כשבאתי אליך.

השיבו הרב זלדוביץ: וכי דבר קל הוא ליטול מן הכיס כל כך הרבה כסף... בתחילה, כדי לתת את מחצית הסכום היה עלי לעמול קשה כדי לכבוש את תאוות הממון שבלבי, אחר כך היה עלי להוסיף לנהל מלחמה פנימית עד שהייתי מסוגל לתת את המחצית השנייה... על פי זה ביאר רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, זהו שאמר הכתוב "קחו מאתכם" על כל אחד ואחד לפעול על עצמו, לתת את תרומת השם ביד רחבה.

אדר - שמחה - נדיבות

כתב ה"שפת אמת" (שקלים תרל"א ד"ה באחד): באחד באדר משמיעין על השקלים, למה באדר... לכן מרבין בשמחה שנתעורר רצון ונדיבות בכל איש מישראל. **שזה ענין השקלים לעורר נדיבות ישראל כי בוודאי אין רצון ה' במחצית השקל. רק בהתעוררות רצון פנימי שבין ישראל אביהם שבשמים...**

המשך
מצע" 2

רוממות המעשים

כבר היה בתפילין בייטל, והודיעו לו שהמונית הגיע. והוא לקח את הבייטל, והתחיל לרוץ למטה במדרגות, ועוד היו הרצועות מסתירות והשרול מקופל, והמראה היה קצת מגוחך, ואני הייתי על יד המונית לומר לו להמתין

לרגע. ומיד רצתי לרבי שמואל לומר לו שהמונית תמתין דקה עד שהראש ישיבה יקפל את התפילין. והוא תמה עלי בפליאה, וואס רעדט עיר, ס'איז דאך א שאלה פון ממונות.

דברי חיזוק לסיום

ראוי לסיים בדברי הירושלמי בחגיגה שהיה מורגל על לשונו. דברי תורה קשה לקנותם ככלי כסף וקל לאבדם ככלי זכוכית. הוא ממש היה מתחנן, שלא נאבד את הזמן לדברים של מה בכך, הרי הגמ' בריש חגיגה אומרת איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו, איך ניתן לאבד את הזמן היקר מכל דבר שהקב"ה נותן לנו בכדי ללמוד את התורה היקרה מכל דבר. הבה נתחזק בשמירת הסדרים, וננסה ללמוד מדרכיו המתוקנים, ויהיה הדבר לעלוי נשמתו.

עם רבי שמואל. רבי שמואל היה אז צעיר לימים, והרב קרייטוויטרה היה נשוא פנים ומבוגר מרבי שמואל, היה לו דלתות פתוחות אצל הגרש"א וכל הגדולים שכיבדו אותו מחמת גאונותו ומעשי החסד שלו, אבל רבי שמואל

לא התבייש לשאול אותו בפני כל הבחורים האם הוא בטוח שזה שאלה של פקו"ג. כי היה חמור אצלו להפסיק ת"ת דרבים, בפרט של תינוקות של בית רבן, [וזה נאמר גם על בחורים, כך מפורש ברא"ש במועד קטן, הגרש"א זצ"ל הראה לי את זה]. כך היה רבי שמואל, היה ידע בכל מצב מה הקב"ה רוצה מעמו, ולא נשא פנים לאיש, מבלי לסטות מהדרך ארץ.

זהירות בממונות

זהירותו בממונות היתה מופלגת ביותר, זוכר אני פעם אחד לאחר תפילת שחרית באגודה שול' עלה לישיבה בהיכנס"ה הגר"א בכדי לזרז את הבחורים להתחיל ללמוד מיד כשחזרו מארוחת בוקר. והוא ישב עם טו"ת להעביר את הסדרה. וכבר הגמירנו מונית בשבילו לילך לאיזה בריה. והוא היה באמצע להפשיט את התפילין של יד, השל ראש

”וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְתוֹכָם” (פסיקתא רבתי טז,ח): רבי יהודה בר סימון בשם רבי יוחנן שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחריו, בשעה שאמר וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ אמר משה רבינו הנה השמים ושמי השמים לא יכלולך, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, משה לא כשאתה סבור אלא עשרים קרשים בצפון ועשרים קרשים בדרום ושמונה במערב ואני יורד ומצמצם שיכנתי ביניהם למטה שנאמר ונועדת לך שם וגו’¹. ואין לנו הבנה בדברי חז”ל אלו ואפילו לפי הפשט, אבל שטחיות הפשט הוא, כי משה רבינו ע”ה היה סבור כי בכלל הציווי של ”וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ” נכלל הכנת עצם המקום להשראת השכינה, ועל זה נשתומם ונתבהל איך אפשר להכין מקום להשראת שיכנתי כי הנה השמים ושמי השמים לא יכלולך, והתחיל מתמיה ואומר כבודו של הקב”ה מלא עליונים ותחתונים והוא אמר עשה לי משכן, ועל זה אמר לו הקב”ה: ”משה! לא כשאתה סבור אלא עשרים קרש בצפון ועשרים קרשים בדרום ושמונה במערב ואני יורד ומצמצם שיכנתי ביניהם למטה”.

והיינו כי עצם השראת השכינה בעולם הזה שהקב”ה ירד למטה ויצמצם שיכנתי זה יעשה הקב”ה בכבודו ובעצמו - ואני יורד ומצמצם שיכנתי, וזהו שאיתא במדרש (תנחומא נשא ב’שעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים, ואין נדרש מישאל אלא עשיית המחיצות בין המקדש לעולם, כי על ידי המחיצות מסביב יוכל הקב”ה לצמצם ולהשרות שיכנתי בבית המקדש, וזהו שאמר לו הקב”ה ”עשרים קרש בצפון ועשרים קרשים בדרום ושמונה במערב, דאין צריך להכין את המקום עצמו, אלא את עשיית המחיצות מסביב למקום”.

והביאור בזה כי בית המקדש הוא מבמותו סתירה לעולם הזה, ולכן צריך מחיצות משום כי על ידי המחיצות יש מקום בפני עצמו בו הקב”ה נגלה, ואם אין מחיצות מסתלקת השראת השכינה, שכיוד הקב”ה צימצם עצמו צימצום אחר צימצום כדי שיהיה מקום לנבראים, אבל מצידו יתברך נשאר לעולם שאני ה’ לא שנית והוא מלאו כל הארץ כבודו, ורק מצידו בתוך ההעלם של העולם יש הסתר, ולכן צריך בית המקדש ששם יש יותר גילוי, ויש פחות צימצום, ועל ידי השראת השכינה בבית המקדש מתגלה אורו יתברך, ולא שייך הגילוי אלא כשיש מחיצות בין המקדש לעולם הזה, ואז הקב”ה ישרה שיכנתי מאליו.²

מקום השרון אינו מן המדה

ותכלית המשכן זה הארון, קודש הקדשים, מקום הלוחות - התורה. ולכן בקודש הקדשים יש יותר בגלוי את הבחינה של ”הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו” (ילקו”ש יצא רמז קיז ועוד), וכמבואר בחז”ל (מגילה יב), ש”מקום ארון אינו מן המידה, שאין שם מציאות של מקום כיון שיש פחות צימצום, והשראת השכינה שם היא יותר בגלוי”³. וכמו שכתב הרמב”ן בתחילת הפרשה ”עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא

1. נערך ע”י מערכת ”רוממות” מכתבי תלמידים, לע”נ אבינו רוענו מורינו רבי שמואל בן רבי שלמה זלמן זללה”.
2. א”ה, עפ”י הגהות מהרז”ל.
3. ועוד איתא במדרש (שמו”ר לד,א): וְעָשׂוּ אֶרֶן עֲצֵי שִׁטִּים, הָדָא הוּא דְכְתִיב (איוב לז,כג) שֶׁד־י לֹא מִצְאָנָהּ שְׂגִיָּא כֹחַ, וכו’, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה לי משכן, התחיל מתמיה ואומר כבודו של הקדוש ברוך הוא מלא עליונים ותחתונים, והוא אומר עשה לי משכן, ועוד היה מסתכל וראה שלמה עומד ובוהן בית המקדש שהוא גדול מן המשכן ואמר לפני הקדוש ברוך הוא (מלכים א’ ח,כז) כי אֲנִי מְשַׁכֵּן עַל הָאֶרֶץ, אמר משה, ומה בהמ”ק שהוא יותר מן המשכן ששלמה אומר כן, משכן עשיתי, לכך אמר משה (תהלים צא,א) יֵשֶׁב בְּסֶתֶר עֲלִינוּ, א”ר יהודה בר’ סימון יושב בסתר הוא עליון על כל ברייתו, מהו בַּצֵּל שֶׁד־י, בצל א-ל, בצל רחום בצל חנון אין כתיב כאן אלא בצל שד־י, בצל ששעה בצלאל לכך נאמר בצל שד־י יתלונן, אמר הקדוש ברוך הוא לא כשם שאתה סבור כן אני סבור אלא כי קרש בצפון וכו’ בדרום וכו’ במערב, ולא עוד אלא שארד ואצמצם שיכנתי בתוך אמה על אמה.

4. ובמק”א אמר רבינו זיע”א שמשך רבינו הבין שבדברים הרוחניים כמו המנורה שהיא החכמה כמו שאמר חז”ל ”הרוצה שיחכים ידרים” צריך כלי שדרכו תרד השפעה ויהיה גילוי והשראת השכינה, אך משה רבינו לא הבין איך הוא זה שיעשה את הכלים לעשה, ולכן במנורה שכולה רוחנית באמת משה לא הצליח לעשות והקב”ה עשה את המנורה, והקב”ה ענה לו שאני מבקש ממך שאתה עושים קרש בצפון ועשרים ושמונה במערב, שאלת תעשה רק את המחיצות והקב”ה ישרה שיכנתי, שכל מחיצות לא שייך השראת השכינה שציצונו שלא שייך להשתתף לזה. 5. רבינו זיע”א האריך בזה הרבה שמבואר במדרש בבראשית שלפני חטא עץ הדעת כל העולם היה נחשב ביהמ”ק כי אדם הראשון קודם החטא היה כולו דבוק לדעת את השם, וכתב הרמב”ן שלא היה צריך לביהמ”ק כי מלא כל הארץ כבודו, ולא היה בעולם רע בעצמותו שיהא זה סתירה לגילוי כבודו ית’ שציצונו מחיצות להשראת שיכנתי. [וסיים הרמב”ן ”המשכיל יבין”, והדברים עמוקים, וכבר כתב הרמב”ן בהקדמתו על הרמזים אשר כותב בסתרי התורה שלא יושגו דבריו ולא יודעו כי עיי”ש]. ועל ידי החטא נפגם העולם כדי שהוצרך לתיקון הגדול ע”י האבות הקדושים ודוד דעה ואמר רבינו ע”ה ומעמד הר סיני שבזה חזרו לבנות משכן להשם.

ואחרי חטא אדם הראשון כבר היה צריך מחיצות לגילוי כבודו, מקום מיוחד להשראת השכינה, שהעולם נתקלקל ונתבלבל, ונהיה העלם גדול, וצריך מקום בפני עצמו, שהגילוי שם הוא סתירה להעולם שמבחוץ שהם דברים סותרים; העלם שבחוץ, והגילוי שבמקדש. ולכן צריך מחיצות שיהיה מקום לעצמו ניכר ומובדל מהעולם ועי”ז נוכל להשתתף למקום השראת השכינה שיהיה מחיצות להפסיק ולהבדיל מכל בלבולי העולם. ומ”מ עיקר המקדש הוא ארון הקודש ששם נמצאים לוחות הברית והתורה, שזה עיקר הגילוי של ה’ בעולם. **ובשעת מתן תורה** שהיה שייך הגילוי לא היה צריך מחיצות שהקב”ה בעצמו עשה את המחיצות שלא יכלו להתקרב יותר, ואם היו זוכים להמשיך את המצב הזה, הבית המקדש לעולם לא היה נחשב שהוא היה נצח, אבל עם ישראל כמו אדם הראשון שוב חטאו, ואז זכו להשאר בדרגה זו, והכל התחיל ממה שאמר ”דְּבַר אֱתָהּ” ואכמ”ל, ואח”כ כשהקב”ה נתרצה להם נצטוו על המשכן, אבל אז כבר היה צריך להשראת השכינה.

ובבית שני ירדו עוד, וכמו שכתוב בעזרא (ד,יב) שלא נשמע קול השמחה מקול הבכי, ואע”פ שגם בבית שני היו גילויים גדולים וכמו שידוע בשם הגר”א שאפילו ביהודי פשוט מימי בית שני אין לנו השגה, אבל הזקנים שזכרו מה שהיה בבית ראשון בכו וגדל קול הבכי מקול השמחה, ואע”פ שהיה הסתר בבית שני שחסרו חמישה דברים והיה פחות גילוי של השראת השכינה שהקב”ה הסתיר פניו, אבל אם אפשר לומר שהקב”ה נתן ענין ”פיצוץ” על זה שהיה גילוי יותר גדול בתורה כמשי”כ בפרקי היכלות שהתגלה הודו זיוה ותפארתה והדרה של התורה. וכשהקב”ה כביכול מסתיר את עצמו יש יותר גילוי בתורה, וכך נתגלגל שירדו מדרגה לדרגה, גילויים גדולים, עד שבסוף לא נשאר לנו אלא את ה”נִשְׁלָלָהּ פְּרִים שְׁפָתֵינוּ”, אבל עדיין יש לנו שייכות שבת כנסית נקראים ”בית מקדש מעט”, [יש שיטות ש”מקדש תיכא” גם בבית כנסית הרי זה דאורייתא].

ולעיתים לבא נזכה להתגלות כבודו בלא מחיצות כלל, וירד ביהמ”ק של אש מן השמים, ויתגלה כבודו לעין כל בלא הסתר כלל, וכמו שהיה אצל אדם הראשון האדם הגדול בענקים קודם החטא. 6. רבינו זיע”א הוסיף: ובהו אני רגיל לבאר את דברי הירושלמי בשקלים (פ”ה ה”ב), שביית המקדש צריך שיהיו בו את כל הכלים, ואם חסר אפילו כלי אחד ככיוור וכו’ וכו’ מה עינינו את הקרבת הקרבנות. ויש להקשות הרי כבר באמצע בית ראשון נגנז ארון הברית, וא”כ נתבטל דין בית המקדש, ואין הקריבו קרבנות וכדו’. ונראה לבאר, דכיון ש”מקום ארון אינו מן המדה, אם כן אדרבה לרוב מעלתו שהוא ליבו ונשתמו של בית המקדש, אין מעכב הגשמיים שבו והוא לא חלק מכלי המקדש, ובאמת לא היה נמצא בתוך בית המקדש, שעיקר הארון הוא הרוחניות שבו, שהרי מקומו לא היה מן המידה.

וזה הביאור במש”כ הרמב”ם בהלכות בית הבחירה (פ”ה ה”א) בעת שבנה שלמה את הבית ידע שסופו להחרב בנה מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות. וקשה, שהרי בהלכות בית הבחירה כתב הרמב”ם את ההלכות הנוגעות בענין בנין בית המקדש ומה שייכות בין צורת בית המקדש לבין המחילות להטמין בהם את הארון. אלא שהרמב”ם בא להגדיר את מהות הארון שהוא בית כך רוחני עד שהגשמיים שבו אינו מעכב, ובאמת מראה הם ידעו שלא יעמדו בקדושה זו, ועל כן שלמה המלך בנה מחילות שיטמנו בהם את הארון. ואח”כ כאשר יאשיהו גנזו לא נתבטל דין בית המקדש, ורק ירד מקדושתו. אך מ”מ ארון הברית לא היה עוד כלל במקדש, אלא הוא עיקר הקדושה של בית המקדש. 7. ורבינו זיע”א הוסיף: ובהו אני רגיל לבאר את דברי הירושלמי בשקלים (פ”ה ה”ב), שביית המקדש צריך שיהיו בו את כל הכלים, ואע”פ שגם הם ודאי יודעים שכבודו מלא עולם ושאר העולם מקומו, אבל הקב”ה נקרא מקום שבתוך כל הצמצומים יש את השורש, וזה המלאכים הגדולים מבקשים להשיג, ואין נפשם אלא בשאלתם לדעת איה שורש השרשים מקום כבודו. ואמת כי אי אפשר לידע תכליתו יתברך, מ”מ מעלתו הוא בעצם היותם מבקשים ושואלים איה, וזו היא עיקר התכלית, וכמו שנאמר ”שִׁמְחָה לֵב בְּמִקְשֵׁי ה’”, וכתוב ”וּבִקְשָׁתָם מִשְׁם אֵת ה’ אֱלֹקֶיךָ וּמִצָּאתָ”, ואע”פ שהפסוק הזה מדבר על תשובה אבל העיקר זה הביקוש שע”ז אפשר להגיע להכל, וזה המעמד הנורא של קדושה שהוא זמן של ביקוש איה מקום כבודו. ולכן זהו זמן מסוגל לבקש על חכמה שאם אורמים את זה בכונה עם ביקוש אמיתי ע”ז אפשר להגיע להשגות גדולות, ואע”פ שבדאי לא שייך להשיג את זה, אבל על ידי הביקוש להשיג עד השורש כמה שיותר, עי”ז אפשר להגיע להשגות נבונות מאוד.

8. וכפי שרבינו זיע”א היה רגיל להזכיר את דברי המהר”ל בדרך חיים על אבות דהן הן גופי תורה לא קאי רק על מעשה בראשית ומעשה מרכבה אלא אף על ד’ אבות וד’ שומרים. 9. רבינו זיע”א הוסיף שכן מבאר המהר”ל כדרכו שלא כפשוטו, את מאמר הגמ’ בנדרים (פא,ב): ”מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב”ה בעצמו דכתיב ויאמר ה’ על עזובם את תורת וגו’ היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב שבעה מברכין בתורה תחלה. וביאר כי ברכה מברכים כשמכירים בדבר עד שהוא משתתף בעצמו. וע”כ אמר חז”ל (סנהדרין צד,א) גנא הוא למשה ושישים ריבוא מישאל שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך. ואע”פ שבדאי ישראל יריכו על הנס כן היו הרבה שזיכרו עד יד, מ”מ היה להם בשיעור הנכון בגלל שישאלם לא הכירו כל כך בנס לפי שהם היו בתוך הנס, אבל יתרו שהגיע מבחוץ הכיר בנס של יציאת מצרים עד שהגיע להשתפכות, ויברך את הברכה הראויה. וכן אף אחד לא בירך כראוי עד שבא דוד ויברך את הברכה הראויה. ולכן גם ברכות התורה צריכים להיות ברכה כשיעור הראוי לתורה, אולם עם ישראל בבית שני לא ברכו בתורה תחילה כפי הראוי להם, וכפי התורה שהיתה להם, ולא הגיעו להשתפכות בהכרת גודל התורה ועל זה אבדה הארץ.

ורגילי זיע”א להזכיר בענין זה את המעשה במהר”ל דיסקין ואון האוינים, שהיה מתפלל בחצר נפרד והולדת היתה פתוחה רק כדי חריץ צר כדי שתפילתו תהיה תפילה בציבור, וסיפר הגר”א יעקב משה חרל”פ זצ”ל שפעם אחת נפתחה הדלת וראו את המהר”ל דיסקין מברך ברכות התורה בביתו עצמות ובדמעות כשהוא שוכב בפישוט ידים ורגלים. והיה אומר רבינו כי המהר”ל דיסקין בדרגתו הנוראה בתורה הכיר בגדלות התורה, ולכן גם הברכה היתה כפי ערך דרגתו בתורה, והגיע להשתפכות הנפש.

הארון, כמו שאמר ונועדת לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת, על כן הקדים הארון והכפרת בכאן כי הוא מוקדם במעלה, וכן כתב באבן עזרא (כה,כב) בטעם הקדמת הארון משום ש”החל מהנכבד”.

וכתב עוד הרמב”ן (כה,י) ש”רמזו שיהיו כל ישראל משתתפין בעשיית הארון בעבור שהוא קדוש משכני עליון, ושיזכו כולם לתורה.

וכן אמרו במדרש רבה (שמו”ר לד,ב) מפני מה בכל הכלים כתוב ועשית, ובארון כתיב ועשו ארון, א”ר יהודה בר’ שלום אמר הקדוש ברוך הוא יבאו הכל ויתעסקו בארון שיזכו לתורה. והרי תורה מונחת בקרן זוית, וכל הרוצה יבא ויטלנה.

עיקר המשכן - הארון

ויסוד הדברים שכל השראת השכינה במשכן היא בתורה שבארון, מבואר במדרש (שמו”ר לג,א) בריש הפרשה, שרק אחרי שישאל קיבלו את התורה אז נצטוו על המשכן, עה”פ ”וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה:” הָדָא הוּא דְכְתִיב (משלי ד,ב) כִּי לֶקַח טוֹב נִתְּנִי לָכֶם תּוֹרַתִי אֶל תַּעֲזוּבוּ, אֶל תַּעֲזוּבוּ אֶת הַמִּקֵּחַ שֶׁנִּתְּנִי לָכֶם, וכו’, ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מכרתי לכם תורתם כיכיל נמכרתי עמה שנאמר וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, משל למלך וכו’, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, ולומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ.

כי התורה היא מהעליונים, ולאחר שניתנה התלבושה במלבושים של העולם התחתון, וגם ש”ר שנח את הפרה הוא עצם התורה. ועל זה אמר הקב”ה ”לפרוש ממנה איני יכול” שכיכול הוא נפרד מהתורה, אך גם לקחתה איני יכול, ולכן ציווה לבנות לו מקדש שכיכול ישכון בתוך עם ישראל.

אולם עיקר השראת השכינה זה על ידי התורה - ”לפרוש ממנה איני יכול”. והקב”ה רצונו לשכן עם התורה, ומשום דקוב”ה ואוריתא חד הוא, לכן אנו מברכים על התורה ”הערב נא לדברי תורתך בפנינו, וביאר המהר”ל בשם **שמענתא** (בהקדמה) שלכאורה אין אהבה לשנים והרי אנו מצווים לאהוב את הקב”ה. אלא הביאור הוא שכשיש אהבה לתורה זוהי גופא האהבה לקב”ה לפי שהתורה היא עיקר הגילוי של הקב”ה בעולם. והוא כדברי המדרש הנ”ל שהקב”ה מכר לנו תורתו ונמכר עמה, וכשאוהבים את התורה אוהבים את הקב”ה.⁴ ולכן רק אחר שישאל קיבלו את התורה נצטוו על המשכן.

רוממות

ביאור עניני

רבנו הגדול מן ראש הישיבה

הארון, כמו שאמר ונועדת לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת, על כן הקדים הארון והכפרת בכאן כי הוא מוקדם במעלה, וכן כתב באבן עזרא (כה,כב) בטעם הקדמת הארון משום ש”החל מהנכבד”.

עיקר המשכן - הארון

ויסוד הדברים שכל השראת השכינה במשכן היא בתורה שבארון, מבואר במדרש (שמו”ר לג,א) בריש הפרשה, שרק אחרי שישאל קיבלו את התורה אז נצטוו על המשכן, עה”פ ”וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה:” הָדָא הוּא דְכְתִיב (משלי ד,ב) כִּי לֶקַח טוֹב נִתְּנִי לָכֶם תּוֹרַתִי אֶל תַּעֲזוּבוּ, אֶל תַּעֲזוּבוּ אֶת הַמִּקֵּחַ שֶׁנִּתְּנִי לָכֶם, וכו’, ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מכרתי לכם תורתם כיכיל נמכרתי עמה שנאמר וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, משל למלך וכו’, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, ולומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ.

כי התורה היא מהעליונים, ולאחר שניתנה התלבושה במלבושים של העולם התחתון, וגם ש”ר שנח את הפרה הוא עצם התורה. ועל זה אמר הקב”ה ”לפרוש ממנה איני יכול” שכיכול הוא נפרד מהתורה, אך גם לקחתה איני יכול, ולכן ציווה לבנות לו מקדש שכיכול ישכון בתוך עם ישראל.

אולם עיקר השראת השכינה זה על ידי התורה - ”לפרוש ממנה איני יכול”. והקב”ה רצונו לשכן עם התורה, ומשום דקוב”ה ואוריתא חד הוא, לכן אנו מברכים על התורה ”הערב נא לדברי תורתך בפנינו, וביאר המהר”ל בשם **שמענתא** (בהקדמה) שלכאורה אין אהבה לשנים והרי אנו מצווים לאהוב את הקב”ה. אלא הביאור הוא שכשיש אהבה לתורה זוהי גופא האהבה לקב”ה לפי שהתורה היא עיקר הגילוי של הקב”ה בעולם. והוא כדברי המדרש הנ”ל שהקב”ה מכר לנו תורתו ונמכר עמה, וכשאוהבים את התורה אוהבים את הקב”ה.⁵ ולכן רק אחר שישאל קיבלו את התורה נצטוו על המשכן.

ה בעל ה"דרכי שמואל" זיע"א

ומעיקרא בית המקדש היה צריך להתחיל רק בארץ ישראל במקום המיועד לכך מתחילה, שיש בה עשר קדושות זו למעלה מזו וכו', וכמו שאנו אומרים ב"אז לשי": "תבאמו", ורק אחר כך "ותטעמו בהר נחלתך מן לשתתך", אבל מאהבתו יתברך אותנו, ובהסכמת הצדדים הקדימוהו למדבר. וכמו בתנאים שלפני נישואין שכותבים עד זמן פלוני, ומקדימים הזמן בהסכמת הצדדים, וכן מבואר בגמרא בכתובות (סב,ב) על רבינו הקדוש "איל איעסק ליה לבריה ב' יוסי בן זימרא, פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב אחלפיה קמיה, אמר להו ניהו שית שנין, אחלפיה קמיה, אמר להו, איכניס והדר איזיל, הוה קא מכסיף מאבזה אמר ליה, בני, דעת קונן יש בך, מעיקרא כתיב, 'תבאמו ותטעמו' ולבסוף כתיב, 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', ואפשר שמשם ביקש שכבר במדבר יהיה משכן.¹⁰

"ושכנתי בתוכם"

ועיקר הוא "ושכנתי בתוכם", וכתבו האלשיך והגרא (בפירושו לתקו"ז תיקון נח), בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוכו של כל אחד ואחד. שיעקר השכינה היא באדם, ולאו דווקא במשכן. ותכלית המשכן שכל אחד יעשה את עצמו מקדש ומשכן, שבאמת כתבו הגרא ובנפש החיים שהאדם הוא דוגמת המקדש, וזו כל צורת האדם שהיא כצורת בית המקדש וכמו שכתב הרמב"ם, והלב הוא כנגד בית קדשי הקדשים, והוסיף, ואין צריך לזה ראייה, דכן גם הפשט הפשוט של הפסוק שלא קאי על המקדש, אלא שהקב"ה ישכון בתוך בני ישראל. וכל אחד צריך לעשות את המשכן בתוכו, ואת זה אפשר רק על ידי

התורה, שעל ידי התורה הוא מגיע לעיקר עניין בית המקדש. וכן בהפסטה אנו קוראים "ושכנתי בתוך בני ישראל" (מלכים א' ויג), והרמב"ן (שמות כט,מו) הביא דברי האבן עזרא בפירוש הפסוק "וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם", - כי לא הוצאתי אותם מארץ מצרים רק בעבור כי אשכון בתוכם, וזהו תעבדון את האלהים על ההר הזה. וכתב על זה הרמב"ן: "ויפה פירש, ואם כן יש בענין סוד גדול, כי כפי פשט הדבר השכינה בישראל צורך הדיוט ולא צורך גבוה, אבל הוא כענין שאמר הכתוב ישראל אשר בך אתפאר". והוא ענין דברי הגרא והאלשיך.

"וכן תעשו" - את עצמכם

ועיקר המשכן זה מקום הלוחות מקום התורה, ולכן גם בארון כתוב "ועשו ארון עצי שטים" ולא "ועשית" כבשאר הכלים, אלא "ועשו" שכולם יעשו את הארון. וכן מבאר הנפש החיים (ש"א פ"ד בהגה"ה) על הפסוק "וכן תעשו", ודרשו חז"ל (סנהדרין דף טז,א) לדורות, ופירש שכן תעשו את עצמכם, דהיינו שכל אחד צריך לעשות את עצמו ביהמ"ק.

10. רבינו זיע"א הוסיף במקו"א כי מדברי הגמרא מבואר עוד דבר נורא, ואלמלי מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, שנישואין לשם שמים הוא כבנין בית המקדש ממש.

במדבר - בהסכמת הצדדים

ואף שבאמת בפשט הפשוט, הכוונה היא ציווי לדורות לבנות את בית המקדש או במקרה שאם יאבד כלי, אך מ"מ כך מפרש הנפש החיים. וגם המון העם הבינו שהתורה היא במעלה גבוהה יותר אפילו מעבודת קדש הקדשים, וכדאיתא בגמ' סוטה (ד,ב) עה"פ (משלי ג,טו) "קרה היא מפנינים" יקרה מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים. וכמעשה שאחרי יום הכיפורים ישראל ליוו את הכהן הגדול, ואף שזה היה בבית שני ולא היה את שמן המשחה, והכהנים לא הוציאו שנתם, מ"מ הוא היה הכהן הגדול שעבד את עבודת יום הכיפורים לפני ולפנים. אולם כאשר ראו את שמעיה ואבטליון הלכו אחריהם וכו' (וימא עא,ב), שגם ישראל הבינו שהתורה חשובה יותר מעבודת בית המקדש, ועל כן כיבדו את שמעיה ואבטליון יותר מהכהן הגדול.

ותרגילנו - בתורתך

ובתורה מצינו את העניין של 'ותרגילנו בתורתך', ללמוד תורה מתוך רגילות שעי"ז היא נהפכת לחלק מחיי האדם, ואף שיעקר לימוד התורה זה הלימוד לשמה, אך כיון שהתורה מקיפה את כל יומו של האדם ע"כ מוכרח שילמד גם מתוך הרגל, ואף אם הלימוד לא יהיה לשמה לא יתבטל משום כך, שודאי יהיו זמנים שילמד לשמה.

ומשא"כ בתפילה, שכל ענין

התפילה זה העבודה שבלב וההתחדשות, ואיתא בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ד) שאחיתופל היה מתפלל שלושה תפילות חדשות ביום, ואמנם איתא שם שיש מקום לרגילות בתפילה ורק שלא יהיה כקורא באיגרת, אבל מ"מ ודאי שיעקר התפילה זה תחנונים, וח"ו אם יחזור על התפילה בעלמא. ורבינו הגרא"א כתב שכל יום ויום יש צירופים חדשים בתפילה למי שמבין מדעתו, ואין תפילה דומה לחברתה. וגם מה שנתגלה לארז"ל זה רק הכוונה הכללית, אבל באמת לכל תפילה ובכל יום יש כוונות חדשות. ואומר הגרא"א שמילות התפילה הם כנחת ששם נופחים בהם ומתפללים בהתלהבות הם מתלהבות, ואם לא, אז להיפך, מעמיא עמיא ואזלא.

ומ"מ בלימוד התורה העיקר הוא שהאדם יתרגל בלימוד התורה, ועל ידי כך נעשה המקדש בתוכו ממש, ובכך הוא מגלה את כבוד ה' בעולם.

גם היום שייך "נרבים"!

ועיקר הקדושה היה קודש הקדשים בו היה הארון והלוחות ושני כרובים מעליו, וכתב בעל הטורים (כה"ח) 'ופניהם איש אל אחיו כמו שני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה'. וזה מה שפירש לנו הטור הקדוש שכרובים פירושו 'שנים שנושאים ונותנים בדברי תורה', שזו היא עיקר קדושת המקדש, ותכלית המקדש, התורה הקדושה. ואין לנו שיוך רק התורה הזאת, אבל את התורה יש לנו, והלואי שנזכה למצות את כל התורה שיש, שהתורה ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים, ועל ידי שנהיה דבוקים בתורה ובנותן התורה ללמוד תורת ה', נזכה להשראת השכינה, ש"כל מי שיש לו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו. ודברי חז"ל אלו הם כפשוטם ממש שכל דברי חז"ל קודש קודשים, שהעיקר המשכן זה התורה, הדעת. ואם כולם יתחזקו להיות דבוקים ושקועים בתורה, אם אצל כולם יהיה 'כאילו נבנה' אז זה יהיה באמת... והרי גם היום אפשר שיהיה כרובים, בכל שנים הנושאים ונותנים בדברי תורה, ומי יתן ונזכה לגילוי תורתו של 'התורה הזאת' להבין ולהשכיל בה ולעמול בה כראוי, ובוז יתבטלו כל הגזירות מבית ומוחץ.

10. רבינו זיע"א הוסיף במקו"א כי מדברי הגמרא מבואר עוד דבר נורא, ואלמלי מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, שנישואין לשם שמים הוא כבנין בית המקדש ממש.

אין דין חכם עיניו בראשו שלא להרבות באכילה אם בכה"ג לא יוכל לאכול מלוח מלכה. והגם שביסוד ושוורש העבודה כי שגם בסעודה שלישית נאמר שלא 'מלא כריסו ממנה עד כדי שלא יאכל סעודה רביעית במוצ"ש, אמר רבינו שהדברים מתאימים וראויים לו. וכוונת רבינו שהיה על דרך העבודה והחסידות ולא ע"פ הדין.

וסברת רבינו שדווקא מסעודת שבת אחת לשניה נאמר כן שכולם בחדא דרגא, אבל סעודת מוצ"ש דרגא אחרית היא ואין למעט מסעודת שבת בשבילה. מיהו ביסוד ושוורש העבודה ס"ל שעל פי מידת חסידות ישמור את נפשו שלא להרבות יותר מיד כדי שיוכל לאכול סעודת מוצ"ש, ובלא"ה כבר כתב בתנא דבי אליהו שאפילו בשבת אל ירבה בבשר ויין יותר מיד.

ויש לציין למה שהובא מרבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל בשיחות עה"ת (דרכי שמואל במדבר מטות עמוד קפה): שגם האכילה בשבת צריכה להיות אחרת מן האכילה של ימות השבוע, שלא יחשוב אדם שאם הוא אוכל סעודת שבת כבר קיים את מצוות השבת, ורבינו הגרא"א בשיעיה על הפסוק 'וקראת לשבת עונג' הביא את דברי הגמ' בשבת (ק"ה) 'כל המתענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים', ודקדק לשון חז"ל שלא כתוב כל המתענג אלא כל המענג, שלא יענה את גופו אלא את השבת היום המקודש ביותר, בשבת אנחנו אוכלים משולחנו של מקום הכל צריך להיות מרום ונעלה יותר מימות החול, ע"כ. וע"ע בספר תפארת שמואל (עמוד ר"ג) מה שהביא מרבינו ע"ד הסוד.

רוממות ההלכה

הלכות "שבת קדש הקדשים"

במשנתו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זצוק"ל

וכתב ביסוד ושוורש העבודה (שער ח' סוף פרק כ"ב) ואף בסעודה זו השלישית ראי לאדם להיזהר מאכילה מרובה והסא כדי שישאר מקום פנוי לסעודה רביעית שהיא סעודת מלוח מלכה. וגם שלא יהיו אבריו כבדים עליו ולא יוכל לכוין דעתו בתפלת ערבית. ובשו"ע הרב (סימן ש ס"ג) כתב בזמננו שמאחרין כ"כ סעודה ג' שאין יכולים לאכול במוצאי שבת יכולים לקיים סעודה זו בפירות, ואין צריך להקדים סעודה ג' בשביל שיאכלו סעודה זו כראוי, שסעודה זו אינה חובה כ"כ אלא מצוה מן המובחר בלבד. וכתב הרמ"א (סימן תרחצ ס"א) גם בליל פורים ישמח וירבה קצת בסעודה, ע"כ. ובמג"א (סק"א) כתב בשם הב"ח דמ"ם יש לאכול בלילה א"פ כשחל במוצ"ש. ובמחצית השקל כתב דר"ל, דסעד מבעוד יום סעודה שלישית, אפ"ה החכם עיניו בראשו ביום, למעט קצת באכילתו ביום ליתן מקום לסעודת ליל פורים, ויסדר שלחנו במוצאי שבת לסעודת ליל פורים.

וכתב הגר"ע גורן שליט"א: רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל אמר שבסעודה שלישית

להחיות לב נדכאים

וכך היה אותו דבר בעמוד השלישי, שהיה עמוד העולם בחסד, איזו גמילות חסדים עצומה, כמה קשיי יום אלמנות ויתומים וכל מר נפש מצאו אצלו און קשבת, איזו הארת פנים איזו מתיקות לזולת ממש כשמן הטוב, כל מי שישב אצלו ופירק את ליבו קיבל ממש רוח חיים חדשה "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים" כפשוטו. ואף שהיו שיש עוד גדולים שיש להם און קשבת ואולי יכולים לסייע גם בעצה, אבל בזה התייחד רבינו זצ"ל שהוא לא היה רק מקשיב ולא רק מייעץ אלא היה בעיקר גם בעל מעשים! היה טורח ועמל לעשות ולפעול טובה עם כל המבקש, היה מרים טלפונים רץ והולך ומפעיל אנשים, היה נכנס כל כולו בטובת חבירו.

ואיתא בתנא דבי אליהו שאדם צריך להיות 'פיקח במעשים טובים', וכך היה הוא זצ"ל שהפעיל את כל כח כשרונותיו הגאונים והיה עורך מערכות בטובת זולתו, לא היה מוצא מנוחה לנפשו ולא היה נרגע עד שהיה מצליח להיטיב עם זולתו, ופעמים רבות אף היה נכנס בקשרי מלחמה לטובת אחרים, בכל ענין שאחו שהצדק עם פלוני ומצוה להציל עשוק מיד עושו היה עושה הכל למענו, בלי להביא בחשבון מאומה מטובתו האישית ואף שפעמים רבות בגלל זה היה גורר על עצמו תרעומת ידידיו ומכריו ואפילו קרוביו, מעולם לא עשה חשבון כזה, לא היה עליו אלא ה' אלקיו.

והכל הכל היה אצלו מתוך לב של שמחת, לב של מרגיש, לב של נושא בעול, היה בוכה בכל לבו את צרת הזולת, ושמו בכל לבו את שמחתו, צוהל ורוקד בהכנסת כלה ובוכה וסופד ומכתת רגליים בהלוית המת, מחזק ומעודד בביקור חולים וסועד לבבות נשברים בניחים אבלים.

אכן גם כשהיה טורח בעמל נפשו בטובת זולתו, שום דבר לא נעשה אצלו כמובן מאליו, שוב דבר לא נעשה כמתעסק, הכל נעשה מתוך חיות פנימית בלב חי ומרגיש נפש סוערת ושווקה, כמה פעמים שמענו ממנו כי לעשות חסד עם הזולת גם בלא לב זהו דבר גדול מאוד, הרי סו"ס הצלת את השני, אולם כשזה נעשה עם לב, זה עולם אחר לגמרי, זהו "ההלכת בדרכיו" דביקות בקב"ה, וכך היה הוא זצ"ל בכל מעשיו שהכל היה אצלו מתוך תחושה מרוממת של והלכת בדרכיו ודביקות בקב"ה.

וזה בעצם הדרגא שנדרשת מהאדם "בכל לבבך", כי "בכל נפשך" זה לא שייך לחיי היום יום, וכן "בכל מאודך" זה נסיונות לעיתים מזומנות, אבל ה"בכל לבבך", זה כל רגע ורגע מהחיים, וזה היה רבינו הקדוש זצ"ל כל כולו "תנה בני לבך ליי", לב אחד לאביו שבשמים.

יראתי מתוך שמחתי

איתא בתנא דבי אליהו (פ"ג) 'אמר דוד המלך ע"ה יראתי מתוך שמחתי, ושמחתי מתוך יראתי, ואהבתי עלתה על כולם'. דהיינו שבתוך השמחה אני זוכר את היראה, ובתוך היראה לא פסקה ממני השמחה, ומעל הכל יש לי את האהבה לה'.

כל מי שנתקרב לסביבתו של ראש הישיבה, ידע והרגיש את הענין הזה, של 'יראתי מתוך שמחתי'. עם כל מה שעבר עליו בחייו, כל מה שסבל ונרדף ואייץ לפרט, עם כל מה שהיה כל כולו לב נשבר ביחס לתביעות האישיות העצומות שהיה תובע מעצמו ללא גבול, הוא היה כל כולו אושר ושמחה פנימית בלי סוף, שמחה של לב דבוק באלקיו, והיה אחד האנשים היותר שמחים ומאושרים עלי אדמות. אבל מעל הכל חפפה היראה הנוראה, כל מי שקרב אליו ראה על פניו את ארשת היראה שלא משה ממנו, וזה הקרין מורא לכל סביבותיו. במצבים של זמני השמחה הגדולים ביותר מעולם לא משה מפניו ארשת היראה, מעולם לא היה שייך להכניס לפניו איזו אוריה של קלות ראש ושלא לדבר על ליצנות, וגם אחרים לא יכלו להיות כך לידו, שררה סביבו אוריה של יראה ורוממות שכל מי שקרב אליו נדבק ביראת הרוממות הזו. אולם בתוך כל היראה וגם בזמנים של חרדה ודין, פיצו בו מעיינות של שמחה שקרנה לכל סביבותיו, כמה שמעו ממנו ללא סוף על ה"גילוי ברעדה", גילו גילו גילו, שמחו בה, אבל ברעדה, ברעדה.

ומעל הכל 'ואהבתי עלתה על כולם', אהבת ה' שלו, אהבת התורה שלו, אהבת המצוות שלו, האהבה לכל בר ישראל, מילאה את הכל, את כל ישותו. וזה נבע מתוך הלב הגדול הזה שבער לקב"ה, הלב הוא משכן היראה הוא משכן השמחה, והוא משכן האהבה, והלב הזה היה חי ופעיל ורוגש ולהוט באהבה ה' ובחשכת תורתו ומצוותיו, בשמחה בה' וביראתו. ובהמשך איתא בתנא דבי אליהו, 'לפיכך כרת לי הקב"ה ברית שאהיה בקי במקרא במשנה בהלכות ובאגדות, שנאמר, כי ברית עולם שם לי ערוכה בכל ושמורה'. הרי אחד הדברים הכי מפליאים אצל ראש הישיבה היה הזכרון המדהים שבכל נושא וסוגיא שדברו עמו היה זה כאילו כעת הוא מצוי בעומק הסוגיא וכעת ממש הוא עיין בה, כל התורה היתה אצלו "ערוכה בכל ושמורה", והיה זה מכה ה"ברית שם לי", ברית שנכרתה עמו מתוך השמחתי והיראתי והאהבתי שעלתה על כולם.

דובר אמת בלבבו

כל פעם שנתקרבו אליו באיזה ענין, היו צפים לפנינו דברי הרמב"ם (פ"ב מדעות ה"ו) על חובת האדם להיות 'שפת אמת ורוח נכון, ולב טהור ללא עמל והוות'. ראש הישיבה היה כולו אמת, דובר אמת בלבבו, אמת מבפנים ואמת מבחוץ, לשקר לא היה יכולת קירבה אליו, כל מי שהיה לו שפת שרר נזרק ממנו. האמת הקיפה אותו מבית ומחוץ, וכל דבר שלא היה לבו שלם עמו לא נכנס אליו. לא יכל לסבול שמץ של עמל והוות ותחבולות ומזימות לב אנוש, היה כל כולו ישר כמו שעשאו אלקים, ומכאן הלב מלא שמחה שלו, לב שבכל הגלים והמשברים שעברו עליו מעולם לא נמצא בו שמץ של מרירות, כי כשהלב ישר, אזי ולישרי לב שמחה.

היה כולו טהרה ונקיות מפליאים, הפה של היה פה קדוש וטהור, שלא יצא ממנו מעולם שמץ של תיבה או מילה שאינה נקיה מכל צד, נקיון ושמירה על כל הגה, לא להוציא מילה לא מלשונות ב"ג נפה, גם בשעה שמשנאו ואויביו בנפש הטיחו בו קללות ונאצות מחפירות בשפת אנשי רחוב, הוא עם הפה קדוש שלו היה מתעטף כולו שתיקה, אולם גם כשנאלץ איך שהוא במצבים שונים לדבר בענין זה, מעולם לא יצא מפיו סרף של מילה שאינה נקיה בכל מיני נקיות, היה סובב בדבריו וחוזר ואומר ח"ו שלא להזכיר ח"ו, שלא לקטרג... כל מי שחי קצת סביבו ונשם את הפה קדוש שלו, ידע והרגיש אוריה של טהרה וקדושה שרחשה סביבו, כל כולו היה נקי, בפה ובלב, נקיון במידות, נקיון במעשים.

מכל משמר נצו לבך

עבודת המדות שלו היתה מאין כמוהו. היה מצוי מנעוריו אצל גדולי המוסר, וספרי מוסר לא ירדו מעל שולחנו, ובפרט ספרי המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שהיה אומר שיש בהם תביעות ללא סוף, ומהיום אצלו דירבון גדול לעליה תמידית. אבל שמת

להלן קטעים נבחרים ומרוממים על רבינו מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה מתוך דברי אחיינו הגאון רבי אהרן יוסף אויערבאך שליט"א.

לב אחד לאביו שבשמים

בגמ' (מו"ק כהב) איתא: 'כי נח נפשיה דרבינא פתח עליה ההוא ספדנא, תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר יפרח, נשים לילות כימיה על משים לילות כימים'. התורה הזו 'כתמר' שהצדיק מקבל, הוא כפי שהביא במהרה"ש שם דאיתא בגמ' (סוכה מהא) 'רבי יוחנן בן ברוקא אומר חריות של דקל היו מביאין וחובטין בצידי המזבח ואותו היום נקרא יום חיבוט חריות, ובגמ' (שם ע"ב) אמרו 'מאי טעמא אמר רב לוי כתמר, מה התמר אין לו אלא לב אחד, כך ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים'.

אם באים לעמוד ולתת איזה ביטוי להסתכלות שצריכה להיות על האדם הגדול בענקים הזה, הרי שיש במטבע לשון זו איזו מקצת מההרגשה שהיתה לנו כלפיו, הוא היה יהודי שכל כולו לב, לב בוער באש, לב אחד לאביו שבשמים.

'לב מבעית בתלמוד'

רבינו זיע"א היה ממש ג' עמודי עולם, תורה עבודה וגמילות חסדים. בתורה, כל מי שהתקרב אליו אי פעם ידע שהיה גאון הגאונים ומרא דכולא תלמודא, שלט ביד רמה בתורה כולה בכל מכמניה וכל רז לא אניס לו, כל מי שדיבר איתו פעם בלימוד השתומם מהיעקל העצום והשליטה המלאה שהיתה לו.

ומעל הכל היה מעיין ועמקן עצום, עומק לפנים מעומק. ובדורינו אפשר לומר עליו מה שהרמב"ם כותב על הר"י מיגאש שהיה לו 'לב מבעית בתלמוד'. ומרוחב שכלו ועוצם בינתו ועומק השגתו היה קשה לעמוד על סוף דעתו, וכדברי הגמ' בעירובין (יג,ג) 'גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, אלא שלא יכלו חבירי לעמוד על סוף דעתו, וגם אלו שחלקו עליו היה זה בגלל קטנות וקוצר דעת המשיג שלא עמדו על עומק דעתו.

כל ימי יגע בעשר אצבעותיו בתורה, עמל אחר עמל, שחק וכיתת עצמו על דברי תורה, והמית עצמו באהלה של תורה, גריס באורייתא תדירא ולא פסיק פומיה מגירסיה. מוחו ושפתיו לא פסקו מלהגות בתורה, גם בלילה לא שכב ליבו, נידד שנה מעיניו ולא נתן לעפעפיו תנומה, למד ולימד והרביץ תורה לאלפי תלמידים קרוב לשישים שנה.

תנה בני לבך לי

אכן, מעל הכל ריחף הלב הגדול שלו, שהכל הכל נעשה מתוך לב, לא לימוד תורה בעלמא, ולא יגיעה בתורה בעלמא, אלא הכל מתוך חיות נפלאה ולב שוקק. עסק התורה העמל והיגיעה, הכל היה מתוך לב ער רוגש מתלהב ומשתוקק, מתוך צמאון וערגה וכיסופין, הכל נעשה מתוך לב פועם ומרגיש מתאוה ומשתוקק עורג וכוסף לתורת ה' אלקיו, וכך היה בכל מהותו, לב בוער לאביו שבשמים.

התורה שלו היתה כולה לב דבוק באלקיו, כמה פעמים שמענו ממנו את דברי הגר"א ז"ל שלימוד התורה צריך להיות בגדר של שפכי כמים ליבך, דאיתא בגמ' (תמיד לבב), על הפסוק 'קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים ליבך נכח פני ה' ', דזה קאי על הלימוד תורה בלילה ששכינה כנגדו. ומבאר שהלימוד צריך להיות בבחינה של "שפכי כמים ליבך".

קשה היה למצוא מישוה בדורינו שאפשר לומר שרואים כך עליו בלימודו, אבל רבינו ראש הישיבה זצ"ל ראו עליו את זה, הספר הקדוש "נפש החיים" לא מש מנגד עיניו, וכל פעולותיו היו ע"פ הספר הקדוש הזה, שכל כולו דביקות אינסופית בקב"ה. כך שגם בשעה שהמוח וכל הלב עסוקים בעומק הסוגיא, 'טרודים לעמוד על סודה' ו"כתבם על לוח לבך", היה כל הזמן כנגד עיניו את תורתו של מי הוא לומד ולפני מי הוא שונה, והיה בשפיכת לב לפניו קונו ודבוק בו בכל רגעיו ועתותיו.

כולם שמעו ממנו פעמים רבות את הפסוק "תנה בני לבך לי", - זה היה כל דבריו, לתת את הלב כליל לקב"ה. כשנותנים את הלב, אזי הלימוד והעבודה זהו כל האדם, וזה ממלא את כל חדרי ליבו. כשאדם עושה מעשה והוא חצוי זה נקרא "בלב ולב" שתי לבבות. אבל רבינו הגדול זצ"ל היה יהודי של "תנה בני לבך לי", כל הלב כולו היה נתון לקב"ה, ולא סתם נתינה אלא נתינה של סערת לב ונפש, הכל אצלו היה חי רוגש ותוסס, כל מה שעשה היה בכל כולו, בכל לבו, לב אחד לאביו שבשמים.

רחמנא לבא בעי

וכך היה בעסק התפילה שהוא היה ממש עמוד העבודה בדורינו, איזה תפילות רוגשות, מלאות ערגה מלאות כיסופין מעומקא דליבא, כל מי שעמד פעם לידו ושמע את קול תפילתו לא יכל לישאר שוה נפש. זכורני עוד מלפני עשרים שנה שאמר לי אברך שהיה מגיע לפעמים לשערי חסד בשבתות, כי התענוג שלו הוא שהולך להתפלל ב"מעלות" ותופס מקום בקרבתו, ואמר לי שכל פעם אחרי שהיה שומע את תפילתו היה מקבל תאוה להתפלל... ובמשך כמה ימים אח"כ היה עומד שעות ארוכות בתפילה, עד שתאותו היתה נרגעת.

הוא היה כל כולו 'רחמנא ליבא בעי'. שמעו ממנו רבות את דברי הירושלמי 'שלא תהא תפילה דומה לחברתה', וביותר שמענו ממנו ביטוי נורא שאם התפילה היום היא אותה התפילה של אתמול זה לא נחשב אפילו 'אבק תפילה'... זה לא ואשפוך את נפשי לפני ה'! והוא מעולם לא דיבר דיבורים שהוא לא עמד בהם, בכל יום ויום היה מחדש מערכי לב בתפילה, פעם כעבדא קמיה מריה, פעם כבן המתחטא אצל אביו, ופעם כגמול על שדי אמו. בכל המצבים בכל האופנים הלב היה נתון לקב"ה, לא היה אצלו שום דבר שנעשה ללא חיות ללא השתתפות של הרגשת הלב על כל גונו ועמקיו.

וכמו שזה היה בתורה, וכמו שזה היה בתפילה, כך היה זה בכל עסק המצוות. כל מעשה מצוה של קריש ציצית ותפילין וכל המצוות כולם, היה נעשה בהתפעלות עצומה. הכל היה מתוך "לבי ובשרי ירננו אל קל חיי", שוב דבר לא עבר עליו ממתעסק, שוב דבר לא נעשה בכממילא, הכל היה מתוך הכנה נפשית ונתינת לב ונפש. כך היה בכל הזמנים והמועדים על עבודתם הגדולה ועל עסק המצוות שבהם, והיינו שומעים ממנו כסדר כי צריך לחיות את הזמן, את מעגל השנה, להרגיש ולחוות את החיים היהודיים שמפכים סביבך, את זמני היום, את התפילות, את השבתות, את המועדים את הזמנים, לחוות את כל מה שהם כוללים, ללמוד את תורתם, להתקדש בקדושתם, ולשמוח את שמחתם, לשמוע את קריאת התורה בכל שבוע ולחיות אותה, דרש מכל סובביו להיות לב מרגיש לשמוע את קול ה' המדבר אליו.

לבי לתופעה מענינת, שבכל מאות השיחות שראינו ושמענו ממנו, כמדומה שמעולם לא שמעו ממנו מדבר על עבודת המידות כדבר בפני עצמו, גאווה, כעס, וכי, ישנם הרבה בעלי מוסר שהמידות אצלם הם כמקצוע בפני עצמו, של חכמת הנפש, אבל אצלו מעולם לא היו המידות מקצוע בפני עצמו, רק כשלימות בעמידה לפני ה' ובדביקות בקב"ה. תיקון המידות היה אצלו רק כנקיון הלב וזיכוך בעמידה לפני ה', הרי כל הכועס כעובד ע"ז, כל המתגאה הן תועבת ה' כל גבה לב, שלושה הקב"ה שונאן וכי, והכל על דרך זה.

והרי יש בגמ' (עירובין קב), שאלמלא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול, ודרך ארץ מתרגול, הרי שאפשר להיות בעל מידות ולהישאר חתול או תרגול... המידות אצלו היו רק נקיון הלב בעמידה לפני ה', כמה שמענו ממנו בלא סוף את הפסוק "מכל משמר נצר לבך, כי ממנו תוצאות חיים", כל החיים תלויים בלב, והלב צריך להיות שמור ונקי, הכל היה אצלו רק כשמירת הלב מכל מיני מעקשים. אלפי שיחות השמיע בחייו, וכמדומה שמעולם לא הקדיש איזו שיחה על איזה מידה בפני עצמה, הכל היה שיחות סביב קירבה לקב"ה, וכשעל הדרך צריך לזכור את כל המפריעים, באותה שיחה ובנשימה אחת דיבר על מידות רעות ועל השקפות ודעות פסולות, כי הכל היה אצלו דבר אחד, שהלב צריך להיות נקי וזך, מכל דבר, מכל משמר נצר לבך.

כל לבבות דורש

וככל שהוא היה כזה, כך דרש מהסובבים אותו. עסק בהרצת תורה קרוב לשישים שנה, ותמיד תמיד דרש מתלמידיו, להיות לב ער, לב חי, לב מרגיש, לפעול ולהפעיל, למצות את היכולות, לנצל את הכוחות, לעמול בתורה, ולהרגיש שמחת חיי היהודי. ומעל הכל מעל הכל דרש את הלב, לתת את הלב לקב"ה, תנה בני לבך לי, כל לבבות דורש ה', לא להיות חלילה "ולבו רחוק ממני". היה דורש תמיד "דע את אלקי אביך, ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה, כי כל לבבות דורש ה'". רחמנא ליבא בעי, לתת לקב"ה את הלב, את ההווה ואת הפנימיות, להתמסר לתורה ולמצוות ולקב"ה בכל הלב.

דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, הלב הבורע הזה שבער לקב"ה ולתורתו, ידע להבעיר את הלבבות, היה בו כח עצום להבעיר את כל הסובבים אותו באש הגדולה שבערה בו, כל מי שקרב אליו והסתופף אצלו קיבל את זה באיזה אופן שהוא. וחשוב להדגיש את כוחו הגדול של ראש הישיבה זצ"ל, שמעולם לא הביט על חסרונותיו של האדם שעמד מולו, כי על אף כל חכמת הנפש הכבירה שלו אשר היה מזהה ברגע כמימדה את העומד מולו על כל כוחות נפשו, אולם מעולם לא התייחס לחסרונות, ואדרבה תמיד ידע למצוא את המעלות לרומם להגביה ולדרבן את תלמידיו להכיר את כוחותיהם באופן הנכון שיוכלו לעלות מעלה מעלה, תמיד תמיד זיהה את הערך ואת הטוב שבהם, וידע לנצל זאת לכוונם לדרך הנכונה למסילה העולה בית אל.

ידע לנטוע בלב התלמידים את האמונה בכוחותיהם לעמוד בתביעה הגדולה של "תנה בני לבך לי", לרומם את כל אחד ואחד להכיר את מעלתו ולדעת שבשבילו נברא העולם, לנטוע את ההכרה בלב כל אחד שיש לו את כל הכוחות לעמוד ב"מה ה' אלקיך דורש מעמך", ותמיד תמיד עסק בלרומם ובלהגביה ולהעריך כל מעשה כל פעולה כל דיבור וכל מחשבה למען שמו יתברך, מעולם לא נשמע ממנו שמץ של ביטול וחוסר הערכה לאיזה ענין רוחני על שכביכול נעשה ללא שלימות או עם פגם או שלא לשמה וכדומה, בדור הזה שנמצאו בו כל כוח חיים בכל הבחינות, בזה שידעו לבטל הכל ולהוריד הכל מטה מטה, היה הוא זצ"ל כל כולו מעלה מעלה, עלה והעלה עמו את כל הסובבים אותו, עם כל התביעות הרבות שדרש ותבע, מעולם לא קיבלו אצלו חלישות הדעת ונמיכות קומה, אלא אדרבה רוממות וזקיפת קומה ורוב עוז ותעצומות, ויגבה לבו בדרכי ה'.

ונתת לעבדך לב שומע

בשלמה המלך מצינו שהוא מבקש מהקב"ה "ונתת לעבדך לב שומע". לב שומע זהו לב מבין דבר מתוך דבר, אולם בכדי להגיע לזה צריך לב עם כח שמיעה. כל מי שהכיר את קצות דרכיו של ראש הישיבה זצ"ל, ידע שהיסוד והשרשים שלו זה הלב שומע שהיה לו, מעודו ובכל ימיו חיפש ללמוד מכל מי שיכל ללמוד ממנו, בתורה במוסר ובידיעת שמים, ינק מכל חכמי דורו, היה בקשר עם כל גדולי ישראל, כל מי שחשב שיוכל לקבל ממנו הן מרבתי הן מחבריו הן מתלמידיו, היה עוסק עמו ומצפה את מידותיו. **וכמים הפנים לפנים**, כמה שהוא רדף אחרי כל מי שיכל ללמוד ממנו, כך גדולי ישראל חיבבוהו. זכה להערכה עצומה מכל גדולי ישראל, החל מהרב **מטשעבין והרב מברסק**, ה**הסטיפילר הרב שך והגר"ש אלישיב** זצ"ל ועוד ועוד רבים לאינספור, ואין צורך להזכיר את מה שינק וקיבל מהסבא הגדול **מרנא הגרש"ז** זצ"ל מערש הולדתו ועד סוף ימיו שכל חייו חי צמוד אליו, ביוטע שהסבא זצ"ל היה מכנה עצמו "אבוא דשמואל" וכפי שקבלנו היה זה אחרי ששמענו ידוע עליו מהרב מטשעבין זצ"ל.

ושמואל בקוראי שמו

בשמואל הנביא מצינו "משה ואהרן כבהניו, ושמואל בקוראי שמו". ישנה לשמואל הגדרה מיוחדת של "בקוראי שמו", ומשמע שזה היה תפקידו של שמואל בחייו להיות מקוראי שמו של הקב"ה בעולם, ומצינו בספר שמואל שהלך מידי שנה בשנה וסבב בגבול ישראל "ותשובתו הרמתה כי שם ביתו", שהיה מחזר בכל עיירות ישראל ללמדם תורה ומשפט.

והנה יש בילקוט שמעוני ריש ספר שמואל, 'אך יקם ה' את דברו, ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק בכל יום ויום היתה בת קול יוצאת ומפוצצת בכל העולם כולו ואומרת עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל, וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שמו שמואל וכיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים אין זה שמואל, וכיון שנולד זה ורואים את מעשיו אמרו כמדומין אנו שזה הוא, עכ"ל המדרש. והענין לא מובן למה היו צריכים בת קול, ומי היה צריך את הבת קול הזו.

ומשמעות הדברים הוא שהבת קול נועדה בראש ובראשונה לשמואל עצמו, ללמדו מה תפקידו בחייו, שתפקידו הוא עצמו להיות בת קול שמפוצצת ומכרזת בעולם את הבקוראי שמו, והבת קול נועדה קודם לעצמו לשמוע את הקריאה של הקב"ה אליו וממנו אח"כ לכל העולם כולו.

ויש בנביא שבתחילת גילוי הקב"ה אליו, השכינה קראה לו ושמואל סבר שעלי קורא לו ואמר "הנני", "הנני כי קראת לי", כך ג' פעמים, עד שהבין שהקב"ה מדבר עמו "דבר כי

שומע עבדך". מקובלנו מהגר"א ז"ל כי האדם אינו כל קבוצ (צינור) שמה שנכנס יוצא, אלא ככלי מלא שכל השפעה היא רק באופן שהכלי מלא עד גדותיו ונשפך החוצה. וכמו"כ בשמואל, ההתחלה של בקוראי שמו בעולם, זה קודם כל בלב שומע העצמי שלו, הנני, הנני כי קראת לי, דבר כי שומע עבדך, ורק אח"כ מכל השמיעה התמידית של קול ה' מגיעים לבקוראי שמו בכל העולם כולו.

כל מי שהכיר את ראש הישיבה זצ"ל, יודע שהוא היה כל כולו לב קשוב לכל קריאה של הקב"ה, הלב שלו היה כל כולו הנני לקב"ה, הנני כי קראת לי, לב שדרוך לכל קריאה של הקב"ה, כמה שמענו ממנו את ה' בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, כדיוטגמא חדשה, היום היום ניתנה תורה, כל יום יום חיפש התחדשות בתורה, חיפש לשמוע מחדש את הצינור של הדיוטגמא חדשה, כמה פעמים שמענו ממנו שאמר שיש לו חשק עצום להתנפל ולהתחיל ללמוד כל מחדש מתחילתו כאילו לא למד כלום ולא יודע כלום, הוא היה כל יום שמיעה מחודשת, כל יום הנני מחודש.

וכך היה גם ב"הנני כי קראת לי" לקול קריאתו של עלי, הוא היה הראשון שנענה לקריאתם של גדולי ישראל שהפקידוהו על המשמר הטהור, אשר קרוב לשלושים שנה, עמד על משמר הדת, והיה לוחם מלחמות ה' בכל פרצה שאימה לקעקע את כרם בית ישראל.

ומהבחי שמיעה הזו, מהלב שומע הזו, מהדריכות לקול הקריאה ומה"הנני כי קראת לי" הזו, צמח היהודי הזה שהיה "ושמואל בקוראי שמו", האיש שהבת קול שלו מפוצצת בכל העולם כולו, שלא היתה אוזן שלא שמעה את הבת קול שלו שפיצצה בכל העולם כולו, ומה היתה הבת קול הזו, מה שמענו ממנו האם משהו יכול לחזור על איזה דבר ממנו, רק דבר אחד "בקוראי שמו", להודיע שמו של הקב"ה בעולם, האיש הזה שהיה כל כולו רחמנא ליבא בעי, כל כולו תנה בני לבך לי, כל כולו לב שומע, כל כולו מכל משמר נצר לבך, השמיע את הזעקה שלו בכל העולם כולו, ומה היתה הזעקה, ויגבה לבו בדרכי ה', דרש מכל השומעים את קולו, להגביה את ליבם בדרכי ה', לא ליבוש מהמלעגים, להיות יהודי אכפתי לה' ולתורתו.

אשר לבו כלב האריה

בדוד המלך כתוב "אשר לבו כלב האריה", ראש הישיבה שבחייו הפרטיים היה כל כולו ענוה כל כולו צניעות ובושה, התגלה לפנינו בשנותיו האחרונות כאיש אשר לבו כלב האריה, וזה מה שדרש מכל סובביו, זה היה הבקוראי שמו שלו, שכל יהודי ויהודי כל בחור ישיבה, יתן את לבו לקב"ה, תנה בני לבך לי, ואיזה לב לתת, לב האריה, לא להתבייש מפני המלעגים, להיות חזק כצור מול תעתועי השעה, "ויגבה לבו בדרכי ה'", "ואנכי יוביתי נעבוד את ה'", והבת קול שלו שפיצצה בכל העולם כולו, וכמו שאמרו" **הגאון הגדול רבי אברהם דב אויערבאך שליט"א** אמר עליו בהספדו שהיה פטיש החזק, 'כולם יודעים איזה מין פטיש הוא היה, כפטיש יפוצץ סלע, ה"בקוראי שמו" שלו היה לתת עוז ותעצומות לבני התורה כאן בא", החלש יאמר גבור אני, "אני בינה לי גבורה".

באבנר בן נר כתוב בספר שמואל שדוד המלך ע"ה קרע את בגדיו והספיד אותו "הלא תדעו כי שר וגדול נפל בישראל". שר זה שר צבא, שר צבא פירושו לא רק שהוא נלחם שהוא מתכנן אסטרטגיות מלחמה, אלא כוחו בעיקר בזה שהוא יודע להעמיד לגדלים של לוחמים, להעמיד ולסדר לגיונות. ראש הישיבה זכר צדיק וקדוש לברכה, היה שר צבא מלחמות ה', הוא העמיד לגיונות של גוליידין של הקב"ה, עשרות אלפים של אברכים ובני תורה שכל אחד מהם הוא מלגיונו של מלך, ראינו אותם הולכים אחר מיטתו קרועי לב וקרועי בגדים, "הלא תדעו כי שר וגדול נפל בישראל".

אמאמר שליט"א אמר לי להזכיר את דברי הגמ' במסכת ביצה (ד,ב), הלשון שרבי יהושע בן חנניה אמר על רבי אלעזר בן עזריה, "בלשון הזו אמר להם, אין הדור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שריו בתוכו". ובלשון הזו אמר לי אמאמר שליט"א לומר, אין הדור יתום שרבי שמואל שריו בתוכו, כל עוד היה עמנו הרב"ה רבי שמואל אין הדור יתום.

ואני רוצה להוסיף דברים בזה, שמעתי בעבר מאחד מראשי ישיבות יהדות ספרד, שנסע עם **משה הרב מפוניבז' זצ"ל** לגיוס כספים בחו"ל, והרב שאל אותו, אמור לי מה פירוש דור יתום, והנ"ל אמר "דור שאין לו מנהיגים"... הסיבה הרב זצ"ל "אתה טועה, דור יתום זהו דור שאין לו תלמידים! הרב"ה רבי שמואל זצ"ל אין הדור יתום שהיה שריו בתוכו, שהיה לא רק גדול בפני עצמו, אלא שגם היה שר, שהיה בכוחו להעמיד תלמידים, לגיונות לגיונות של גוליידין של הקב"ה.

לפני כמה שנים אמאמר שליט"א עמד בביה"ק טבריה והספיד את אחד מחכמי ישראל, וגולת הכותרת של ההספד היה על פעולתו בדור האחרון ביהדות ספרד, ואמר שיש בגמ' מושג של "דור שהתורה חביבה על לומדיה", וידור שאין התורה חביבה על לומדיה, ואמר עליו שהוא הפך את הדור הזה דור שלישי ורביעי לדור העולים שהעבירוהו על דתו, לדור שהתורה חביבה על לומדיה. חביבה זה שהלב של האדם נתון למקום שבו יש לו חביבות, כשהתורה חביבה על לומדיה ויעלת חן, אזי השאיפה של כל אחד היא להיות ת"ח, שבני וחתניו היו ת"ח, והילדים עצמם שאיפתם להיות תלמידי חכמים, בדור כזה התורה אצל כל אחד מעל הכל, ולעומת זאת כשהתורה רח"ל אינה חביבה אזי היא מונחת בקרן זווית.

כל מה שקורה כאן בא"י בשנים האחרונות מובילות לנקודה אחת בלבד, רוצים להחזיר אותנו למצב שאין התורה חביבה על לומדיה, המצב הזה הוא לצנינים בעיניהם, הם רוצים שאדם שיש לו עשרה בנים ישלח אולי בן אחד לתורה... רוצים לאבד את הערך של התורה, לעקור את החביבות של התורה מהדור הזה.

שמואל הרואה, ששתלו והעמידו הקב"ה בדורינו כצופה לבית ישראל, היה זה שראה מרחוק את מה שקורה, והרים את הדגל של המאבק על הציבור היהודי כאן בא"י, וה"יחיד לשמואל ויזעק אל ה' כל הלילה", והזעקה שלו בכל החשיכה הזו שאופפת אותנו, היתה על זה שפוגעים בלב של כלל ישראל, הישיבות הקדושות! והזעקה שלו פיצצה בכל העולם כולו להיות בקוראי שמו, לתת לכל אחד חוסן עוז ותעצומות, שכל יהודי ירגיש אחריות על עצמו ועל סביבתו, להיות לגיונו של מלך, לעמוד על משמר הדת ומשמר החינוך, שהתורה תמשיך להיות חביבה על לומדיה.

לצערנו ולדאבון כל לב, אנו עומדים כעת אחרי ה"יחיד בנסוע הארון" אחר העלות הענן, ונשאר לנו רק לדבוק בקצות דרכיו, ליהאזן בקריאה שלו, להיות לב מרגיש, לתת את הלב לקב"ה, את הרחמנא ליבא בעי, לתת לכל אחד חוסן עוז ותעצומות, שכל יהודי ירגיש משמר נצר לבך, ועיקר העיקרים להיות ויגבה לבו בדרכי ה', אשר לבו כלב האריה, שכל אחד ואחד ידע שאנו נמצאים בתקופה שצריך לשמור חזק חזק על יהדותו ויהדות ילדיו, הזעקה התמידית שלו שכל אחד יהא "ואנכי יוביתי נעבוד את ה'", שיהדות בני ביתו וסביבתו תהיה יהדות חמה ובווערת, יהדות של בקוראי שמו. יה"ר שמה שנזכר לידבק בקצות דרכיו יהא לעילוי לנשמתו הטהורה.

[מתוך הספר החדש והנפלא "שמואל בדורו" שיצא בימים האחרונים, ותיתי לו להרה"ג המחבר רבי יחיאל שטרנברג שליט"א שהשכיל לדלות פנינים יקרים ונפלאים מחיי רבינו זיע"א]

עיון ובקאות...

הבחנה חשובה אמר תלמידו הגר"ר ירח פרלמוטר זצ"ל: בדרך כלל ישנה סתירה בין הבקאים הגדולים לבין לימוד בעיון. כאשר נתקלים באיזו שאלה, הרי הבקאי מיד 'שולף' כמה מקורות שבהם דנים בשאלה זו. ואילו המעיין מנסה להבין הענין לעומקו של דבר, לראות שוב ושוב את לשונות הגמרא והראשונים ולהתייגע בהבנה.

אצל רבינו ראש הישיבה זיע"א ראינו את היקף הידיעות העצום בכל חלקי התורה, ראשונים ואחרונים, שות"ם וספרי ראשי הישיבות, ובכל זאת כשיגיש לסוגיה או לשאלה שנשאלה היה דומה שזה עתה הוא מתחיל ללמוד הענין. לימוד מהיסוד ללא הנחות מוקדמות, ולנסות לרדת לשורש הענין עד תומו. רבינו יכול היה לשבת על קטע בראשונים זמן רב, כולו אפוף מחשבות בעומק הענין עד שנתברר לו הענין כשמלה.

מה קשה בגיטין דף נ'?

הרה"ג ר' נחום פוס שליט"א שהיה שכן קרוב לרבינו, מספר שכאשר למד מסכת גיטין בא לשאלו על סוגיה שלמד. והקדים ואמר שהוא רוצה לשאול על גיטין דף נ' עמוד א'. ברגע כממירא הגיב רבינו כאילו זה עתה ממש למד את הענין: 'אה, גיטין דף נ' מסתמא קשה לך רש"י שם בשפאי עידית, כן, כן, רש"י' הזה באמת קשה מאד, הרשב"א והמאירי כבר תמיהו עליי... ואח"כ שניה מעט סגנון דבריו והחל לומר על דברי רש"י: 'הגע עצמך אדם שאין לו עידית הזיק או לוה ואח"כ לקח עידית מ"א משתעבד בעידית'. משונה היה המחזה בעיניו, וכי אומר הוא בעצמו על רש"י 'הגע עצמך' וכו'. רק אח"כ כאשר שב לביהמ"ד פתח שוב את לשון המאירי ש' שפאית התמה העיקרי על דברי רש"י, ומיד הבין שרבינו אמר

מאמר ב' - 'כולם ניתנו למשה מסיני'

[א] לשון הר"מ¹ בעיקרי האמונה: 'היסוד השמיני הוא תורה מן השמים והוא שכל התורה הזו הנמצאת בידינו היום הזה היא התורה שניתנה למשה², והיא כולה³ מפי הגבורה... וכן פירוש התורה המקובל⁴ גם הוא מפי הגבורה, וזה שאנו עושים היום תבנית הסוכה ומעשה הלולב והציצית והתפילין וזולתם הוא התבנית עצמו שאמר הקב"ה למשה ומה שאמר משה אלינו והוא נאמן בהגעת שליחותו.

[ב] תורה שבע"פ באה לפרש את התורה שבכתב. וז"ל הקדמת הר"מ ליד החזקה: 'כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו. שנאמר ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. תורה זו תורה שבכתב. והמצוה זו פירוש. וצונו לעשות התורה על פי המצוה. ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה⁵. כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות... והמצוה שהיא פירוש התורה לא כתבה אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל... ומפני זה נקראת תושבע"פ. אעפ"י שלא נכתבה תושבע"פ למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים... וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תושבע"פ וצוהו עליה... וכן היה הדבר תמיד עד רבינו הקדוש והוא קיבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הביאורים והפירושים ששמעו ממשה רבינו ושלמדו בית דין שבכל דור דור בכל התורה כולה וחבר מהכל ספר המשנה. ושננו לחכמים ברבים וגולה לכל ישראל וכתבוהו כולם. ורבעו בכל מקום. כדי שלא תשתכח תושבע"פ מישראל. ... רב חייב ספרא וספרי לבאר ולהודיע

רוממות התורה

חזקוני התורה

הרב יחיאל שטרנברג

בפניו את לשון המאירי מילה במילה...

חידוש אחד...

הרב נחום פוס שליט"א מוסיף לספר סיפור מדהים: "שמעתי מידיד אחי, ששמו הרב דסלר, כי מאחר שהוא מתגורר באמריקה, בעת שהגיע לארץ ישראל ללמוד בישיבת בריסק החליט לעלות לביתו של רבינו זיע"א לפלפל עמו בדברי תורה. שאלו רבינו זיע"א לשמו, וכשענה ששמו דסלר, שאלו אם הוא מצאצאי של הגר"ר אליהו אליעזר דומ"צ דוילנא חתנו של מרן רבי ישראל סלנטר וחמיו של מרן הגר"ע גרודזינסקי זיע"א.

כאשר ענה בחיוב התחיל לדבר עמו על אודות גדלותו של הגאון הנ"ל, כשבתוך דבריו הזכיר שחבל שאין בנמצא דברי תורה שלו מלבד חידוש אחד המודפס בספר אחיעזר ח"ב סי' מג. אותו בחור שלמזלו הראה לו חבירו מעט קודם לכן את דברי החשק שלמה בתמורה דף כ"ט שמביא שם מהגר"ר אלי' אליעזר דומ"צ וילנא, שאל את רבינו: והלא החשק שלמה בתמורה דף כ"ט מביא. רבינו השיב בלא שום התפעלות 'והלא הוא אותו חידוש שמודפס כבר בספר אחיעזר, ומלבד חידוש זה לא נותר ממנו לפליטה... מכאן אתה למד ענוותנות, שאף שידע שהדבר מובא בשמו אף בספר חשק שלמה בתמורה, מ"מ מאחר ולא ראה צורך למנות כל המקומות שמובא אותו החידוש, די היה לו להזכיר את הספר אחיעזר, ולא רצה להראות עד היכן גודל ידיעותיו.

המתמיד שהגיע בחלום

אחד מתלמידיו הקרובים של רבינו, בן עליה אמיתי ומתמיד גדול, נפטר בגיל צעיר בעודו בשיא פריחתו. בהלויה רבינו זיע"א מרר בבכי על אבדן תלמידו שציפו ממנו לגדולות. לאחר כמה שבועות אמורה היתה להיות חגיגת בר מצוה לאחיו הצעיר של הנפטר. ההווים הכואבים החליטו לעשות סעודת מצוה מצומצמת בביתם והזמינו רק 'מנין' לסעודת מצוה. באמצע הסעודה שמעו נקיש דלת, ורבי שמואל ניצב בפתח עם אחד ממקורביו. כאשר התשיב, פרץ רבינו זיע"א בבכי ואמר: באחד הלילות האחרונים נרדמתי על הספסל בישיבה, והנפטר המתמיד הגדול הגיע בחלום ואמר לי: אני לא הייתי נרדם כך... וכן המשיך רבינו לדבר ולהתעורר מהחזקון הגדול שזה נתן לו.

רוממות התורה

מסורת קדושת התורה

אחד הרבנים שליט"א

עיקרי המשנה. ור' חייא חיבר התוספתא לבאר עניני המשנה. וכן ר' הושעיא ובר קפרא חיברו ברייתות לבאר דברי המשנה. ור' יוחנן חיבר הגמרא הירושלמית בארץ ישראל אחר חרבן הבית בקרוב שלש מאות שנה... נמצא מרב אשי עד משה רבינו ע"ה ארבעים דורות ואילו הו" (מ). ומשה רבינו מפי הגבורה. נמצא שכולם מד' אלקי ישראל: כל אלו החכמים הנזכרים הם גדולי הדורות. מהם ראשי ישיבות ומהם ראשי גליות ומהם סנהדרין גדולה. ועמהם בכל דור דור אלפים ורבות ששמעו מהם ועמהם.

[ג] מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. וז"ל המדרש (שמות רבה וארא י'): 'אמר ריב"ל מקרא, משנה, הלכה, תלמוד, תוספות והגדות ואפילו מה שתלמיד וותיק עתיד לומר בפני רבו, כולם ניתנו למשה מסיני'.

ובמדרש תהלים (בכור יב-ד) איתא: 'ר' אבהו בשם ר' יונתן אמר תלמיד וותיק היה לו לר' עקיבא, ור' מאיר שמו, והיה מטהר את השרץ מן התורה במ"ט פנים טהור, ובמ"ט פנים טמא⁶. ובפסיקתא רבתי (פסיקא כא עשרת הדברות פ' קמייא): 'אמרין ההוא תלמידא קטא מן טורא דסיני'. ובפ' 'זרע אפרים' לבעל ה"בית אפרים' כתב: 'ז"ל לשבח של התלמיד שהיה חתון מהר סיני, ר"ל משם נחשב ששמע הרבה פנים לטומאה ולטהרה¹⁰. ובספר 'עבודת הקודש' למהר"ם אבן גבאי (ח"א פ"ג) כתב: 'כל מה שחדשו החכמים בכל הדורות קבלו בסיני מן הקול ההוא, ולא היה זה כפי שכלם וחקירתם¹¹.

1. בפיה"מ סנהדרין ריש פ"י [לפי הנוסח הנדפס מתרגום כתי"ק הר"מ, מהדורת קורח].
2. ומתבארים בזה ב' חלקים: א. שהתורה נמסרה למשה מפי הגבורה. ב. שהתורה הנמצאת בידינו היא התורה שנמסרה למשה רבנו ע"ה.
3. ובסנהדרין צ"ט, 'האומר אין תורה מן השמים ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו... חוץ מדקדוק זה מק"ו זה מגז"ש זו, זה הוא כי דבר ד' בזה'.
4. וגם כל החכמות החיצוניות כלולות בה, וכמ"ש הרמב"ן בתחילת חומש בראשית "..."שהכל נלמד מהתורה, ושלמה המלך שנתן לו אלקים החכמה והמדע הכל מן התורה ה' לו וממנה למד עד סוף כל התולדות ואפי' כחות העשבים וסוגולתם עד שכתב בהם אפי' ספר רפואות
5. מקור דברי הר"מ בבכרית ה"א ובחגיגה ג.ב. גם חכמת האמת מקובלת איש מפי איש עד משה רבנו ע"ה וכמ"ש הרמב"ן בראשית "..."שהכל נלמד מהתורה, ושלמה המלך שנתן לו אלקים החכמה והמדע הכל מן התורה ה' לו וממנה למד עד סוף דורותם קבלו כן מן הנביאים עד משה מסיני, [וב"ה במאמר נפרד]
6. הר"מ מאריך מאד בביאור כל פרטי הקבלה עד רב אשי מחבר התלמוד בבלי, ואכ"מ.
7. ובמדרש רבה (פר' נשא טו-טז) איתא: 'למה נאמר בקערה האחת כנגד התורה הצריכה להיות אחת כמה דתימא תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם, למה נאמר במזרק אחד שדברי תורה שבכתב ודברי תושבע"פ כולם נתנו מרועה אחד כולם על אחד אמרין למשה מסיני... שניהם מלאים סלת המקרא והמשנה מלאים הם שאין אחד סותר על חבירו.
8. ובפסיקתא וזוטרטא פ' משפטים [להורותם. זה התלמוד, למד שכולם ניתנו לו למשה מסיני, שהרי כמה מצוות סתומות, וכמה משפטים סתומים בתורה שגילום חכמי ישראל בקבלת דור אחר דור, רב מפי רב, ששמע מפי רבו, ורבו מרבו, הלכה למשה מסיני"
9. וביושב הסתירה עם המאמר 'שבעים פנים לתורה' עיין ב"מגיד מישרים" להב"י (ס"פ צו) ובמגלה עמוקות (ואתחנן אופן י"ב ואופן רמ"ה). ובמגלה עמוקות (ויקרא אופן נ"ב) כתב: 'בספר סודי רזא שברא הקב"ה קצו' עולמות שנאמר כי ב' י"י צור עולמים" כמנין עולמים ברא עולמות וטעם זה המספר לפי שהתורה נדרשת מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא בנגלה וכן בנסתר ג"כ ז"ש והשביע בנצחצחות נפשי ב"ה קצו' עולמות שנאמר כי ב' י"י צור עולמים" כמנין עולמים ברא עולמות וטעם זה המספר לפי שהתורה נדרשת מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא בנגלה וכן בנסתר ג"כ ז"ש והשביע
10. כוונתו מ"ש האלשי"ך (משלי לאיב), 'כי כל מה שאפי' תלמיד ותיק עתיד לחדש בעולם הכל קבלה נפשו בסיני, כי אז היו נשמות כל הדורות הבאים בלי גופים, וכל נפש... כל מה שקבלה לפי יחס בחינתה בתורה ובישיבות של מעלה כל אחת משמעת חלקה'.
11. עוד שם: 'הקול העליון ההוא, הושמו בו כל הדברים העתידיים להתחדש, ורצה אדון העולם שיצא לפועל ע"י התחתונים, ובשערי הלש"ם (ח"ב ס"ז אות א') 'כל דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וכל מה שהסופרים עתידין לחדש כבר היה לעולמים שכולם ניתנו למשה בסיני כנו'. אלא כל חידוש וחידוש יש לו עתו וחזונו אימתי שיתגלה וכמ"ש לכל זמן ועת לכל חפץ. וכן מתייחד כל חידוש וחידוש לחכם פרטי שעל ידו יתגלה. ואמר בספר אורחות חיים לרי"א הגדול (פי"ט) כי אין אדם כנס לתחומו של חבירו ואין אדם יכול לחדש דבר בתורה שחבירו מזונו לחדשו כי הכל מוכן לפניו מיום שהתורה נבראת' [ומיושבת קושיית הקצוה"ח בהקדמה (ד"ה ובוה ויבן)].

לעילוי נשמת רבן של כל בני הגולה אבינו רוענו רבנו הגדול מרן ראש הישיבה רבי שמואל בן מרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוקללה"ה זיע"א נלב"ע ליל "שבת קדש קדשים" פרשת זכור ט' אדר תשע"ח ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י מקורבו הרב משה פישר שליט"א

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו ב"ס זכינו ויצא לאור עולם החיבור המקיף בהלכה למעשה מתורתו וממשנתו של רבינו מרן ראש הישיבה זיע"א "אליבא דשמואל" - ג' חלקים הלכות שבת, הלכות המועדים, הלכות ע"ס השו"ע אשר נערך על ידי יד ידו המופלא הרה"ג רבי יעקב ליינר שליט"א הורתו ולידתו של חיבור זה נעשה במסגרת הגליון ומאז החיבור עלה ונתעלה מן מדברי רבינו כפי מספר התלמידים והן מכתבי ידו, ספרים ושיעורים רבים עד אשר הגיעו ליידי ברכים מלאים מן אלון בסכרא ישרה ובליקוט דעת הפוסקים השונים יתן ה' ויזכה להמשיך לזכות את עולם התורה בחיבורי המחכמים להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה, אכ"ר

לעילוי נשמת הגה"צ רבי מנחם מנדל ב"ר חיים פריימן זצ"ל נלב"ע א' אדר תשס"ח ת.נ.צ.ב.ה. ע"י בניו הרה"צ שליט"א

לעילוי נשמת הגאון רבי מרדכי ב"ר דוד לייב אפוליון זצ"ל נלב"ע א' אדר תשס"ח ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בני משפחתו שליט"א

לע"נ רבי חיים ב"ר קלמן קלוגנימוס זצ"ל נלב"ע א' אדר תשע"ז ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הגאון הגדול רבי יוסף פרבשטיין זצ"ל בן הגאון הגדול רבי אברהם יהודה זצ"ל ראש ישיבת חברון נלב"ע א' אדר תשס"ח ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו הגאון רבי יעקב שליט"א

לע"נ הרב חיים פישל בן גרשון זצ"ל נלב"ע א' אדר ת.נ.צ.ב.ה.